

*IDENTIFIKACE SPECIFICKÝCH
POTŘEB OBCHODOVANÝCH DRŽITELŮ
MEZINÁRODNÍ OCHRANY*

PŘÍRUČKA PROJEKTU TRIPS

Koordinováno**Spolufinancováno Evropskou unií****Realizováno****Prohlášení**

Tato příručka vznikla jako součást projektu TRIPS – identifikace specifických potřeb obchodovaných držitelů mezinárodní ochrany. Její vznik byl financován Azylovým a migračním fondem EU.

Obsah tohoto textu reprezentuje pouze názor autora/ky, který/á je za něj zodpovědný/á. Evropská komise nenesе žádnou odpovědnost za způsob využití informací, které tento dokument obsahuje.

Partnerství

Projekt TRIPS – identifikace specifických potřeb obchodovaných držitelů mezinárodní ochrany, je dvouletý projekt implementovaný organizací Forum réfugiés-Cosi, která projekt koordinuje, a evropskými partnerskými organizacemi Churches' Commission for Migrants in Europe (CCME), Italian Council for Refugees (CIR), Immigrant Council of Ireland (ICI), Organizací pro pomoc uprchlíkům (OPU), Francouzská organizace Office for the Protection of Refugees and Stateless persons (OFPRA), francouzská Office of Immigration and Integration (OFII), Expertní skupina pro potírání obchodu s lidmi (GRETA) a Amicale du Nid se na projektu podílejí jako evropští experti.

Obsah

Úvod	4
PROJEKT TRIPS	4
PROČ TATO PŘÍRUČKA VZNIKLA?	4
PRO KOHO JE TATO PŘÍRUČKA URČENA?	5
CÍL PŘÍRUČKY	5
KDY PŘÍRUČKU VYUŽIJETE?	5
RADY A UPOZORNĚNÍ	6
Seznam zkratk	6
Checklist: CO HLEDÁTE?	7
OBCHODOVÁNÍ S LIDMI A MEZINÁRODNÍ OCHRANA	8
1.1 Porozumění problematice obchodování s lidmi	9
1.1.1 Definice a formy vykořisťování	9
1.1.2 Základní příčiny obchodování	11
1.1.3 Dostupné údaje o obchodování s lidmi	12
1.2 Dostupné vzdělávání	13
1.3 Výzvy spojené s identifikací obětí	14
1.3.1 Formální a neformální identifikace obětí	14
1.3.2 Indikátory obchodování s lidmi	14
1.3.3 Identifikace obchodovaných osob během azylového řízení a procesu integrace	16
1.4 Jaká je reakce a jaké jsou záruky obchodované osoby v souvislosti s mezinárodní ochranou?	18
IDENTIFIKACE OBCHODOVANÝCH OSOB A ŘEŠENÍ JEJICH SPECIFICKÝCH POTŘEB V PROCESU INTEGRACE	21
2.1 Vedení rozhovoru s držiteli mezinárodní ochrany, kteří jsou obchodovanými osobami	22
2.1.1 Stávající nástroje a školení	22
2.1.2 Osvědčené postupy při práci s obchodovanými osobami	22
2.1.3 Chraňte soukromí a zajistěte bezpečí	23
2.1.4 Neublížujte: zajištění emoční a psychologické pohody	24
2.1.5 Rovnocenná účast a posílení postavení obchodovaných osob	24
2.1.6 Jak reagovat na výpověď o vykořisťování?	25
2.1.7 Identifikace zvláštních potřeb obchodovaných držitelů mezinárodní ochrany souvisejících s integračním procesem	27
2.2 Proces integrace v ČR	28
NÁVAZNÉ SLUŽBY A KONTAKTY	29
3.1 Organizace a programy zaměřené na pomoc obchodovaným osobám	30
3.2 Organizace zaměřené na integraci držitelů mezinárodní ochrany	31
3.3 Další užitečné kontakty	32
PŘÍLOHA	33
Příloha Č. 1 Slovníček pojmů	34
Příloha Č. 2 Mezinárodní a evropský právní rámec	38
Příloha Č. 3 Indikátory obchodování s lidmi	40
Příloha Č. 4 Seznam otázek pro identifikaci cílních potřeb obchodovaných držitelů mezinárodní ochrany	42

Úvod

PROJEKT TRIPS

Projekt TRIPS – identifikace specifických potřeb obchodovaných držitelů¹ mezinárodní ochrany je dvouletý projekt kofinancovaný Evropskou unií v rámci fondu AMIF-2018-AG-INTE a implementovaný organizací Forum réfugiés-Cosi, která projekt koordinuje, a dalšími evropskými partnerskými organizacemi Churches' Commission for Migrants in Europe (CCME), Italian Council for Refugees (CIR), Immigrant Council of Ireland (ICI) a Organizací pro pomoc uprchlíkům (OPU).

Francouzská organizace Office for the Protection of Refugees and Stateless persons (OFPRA), francouzská Office of Immigration and Integration (OFII), GRETA a Amicale du Nid se na projektu podílejí jako evropští experti.

Tento nadnárodní projekt je zaměřen na identifikaci a lepší zajištění speciálních potřeb obchodovaných držitelů mezinárodní ochrany v souvislosti s integračním procesem, a to jak na úrovni EU, tak na národní úrovni. Tento projekt navazuje na předchozí evropský projekt koordinovaný organizací Forum réfugiés-Cosi s názvem TRACKS – identifikace speciálních potřeb žadatelů o mezinárodní ochranu, kofinancovaný Evropskou komisí, který byl realizován 2 roky a skončil v únoru 2018.

PROČ TATO PŘÍRUČKA VZNIKLA?

Tato Příručka vychází z Evropské příručky, jejíž obsah byl upraven a doplněn pro potřeby národního kontextu. Obě příručky jsou výsledkem projektu TRIPS a poskytují rady a vedení pracovníkům a pracovnícím, kteří se s problematikou obchodování s lidmi setkávají během své praxe v návaznosti na práci s klienty a klientkami, jež jsou držiteli mezinárodní ochrany, a na jejich speciální potřeby. Tato příručka se proto snaží přispět k objasnění některých pojmů a praktických aspektů obchodování s lidmi v širším kontextu mezinárodní ochrany a integrace a nabízí řadu referencí, které mohou být užitečné pro získání lepšího porozumění problematice obchodování s lidmi a potřebám obchodovaných osob².

TRACKS EVROPSKÁ PŘÍRUČKA K IDENTIFIKACI SPECIÁLNÍCH POTŘEB ŽADATELŮ O MEZINÁRODNÍ OCHRANU

Pokud jde o identifikaci speciálních potřeb obchodovaných žadatelů o mezinárodní ochranu během azylového řízení, lze odkázat na Evropskou příručku projektu TRACKS, která se zaměřuje na právní a psychosociální podporu a další služby pro žadatele o mezinárodní ochranu, kteří mohou být obchodovanými osobami. Cílem příručky je usnadnit identifikaci těchto osob, jejich potřeb a provádět pracovníky a pracovníce při poskytování adekvátní podpory těmto osobám.

Více informací zde: [European report](#), [European summary report](#), [European toolbox](#).

¹.....V dokumentu je v souladu s územ českého jazyka používán převážně mužský rod, nicméně označení v mužském rodě se vztahují na osoby obou pohlaví.

².....Pro účely této příručky je používán termín „obchodovaná osoba“, namísto termínu „oběť“. Termín „oběť“ je ponechán v těch částech textu, které vychází z legislativní terminologie, případně v částech textu, kde je to účelnější pro porozumění textu.

PRO KOHO JE TATO PŘÍRUČKA URČENA?

Tato příručka poskytuje informace a podporu pracovníkům a pracovnícím, kteří se věnují integraci obchodovaných držitelů mezinárodní ochrany a z tohoto důvodu mohou mít speciální potřeby, které je třeba při jejich integraci do společnosti zohlednit.

Příručku tedy využijí zejména pracovníci OAMP, kteří své klienty informují a nabízejí jim účast v SIPu, pracovníkům SUZ, která je na základě zákona o azylu a usnesení vlády generálním poskytovatelem integračních služeb, dále pracovníkům NNO, které rovněž mohou s klienty v rámci SIPu spolupracovat, a rovněž i NNO, které se zabývají integrací a podporou zranitelných osob, jež se rozhodly SIPu neúčastnit. Dále může příručka posloužit všem, které tato problematika zajímá a setkávají se s ní ve své práci.

CÍL PŘÍRUČKY:

- zvýšit povědomí a zlepšit znalosti o problematice obchodování s lidmi a jeho důsledcích pro držitele mezinárodní ochrany a jejich speciální potřeby
- pomoci k porozumění kontextu mezinárodní ochrany a obchodování s lidmi v rámci EU a ČR
- poskytnout pracovníkům a pracovnícím v oblasti integrace informace, jak identifikovat obchodované osoby v integračním procesu, jak reagovat, když vznikne podezření, že může být daná osoba obchodována, a nabídnout návrhy, jakou další podporu těmto osobám doporučit
- přispět ke koordinaci procesu identifikace speciálních potřeb obchodovaných držitelů mezinárodní ochrany a jak tyto potřeby řešit
- usnadnit lepší spolupráci mezi příslušnými zúčastněnými stranami, které poskytují obchodovaným osobám podporu v procesu integrace
- poskytnout podporu pracovníkům a pracovnícím v každodenní práci, aby měli vždy po ruce klíčové informace o obchodování s lidmi, pokyny k identifikaci obchodovaných osob a jak reagovat na jejich potřeby v procesu integrace

KDY PŘÍRUČKU VYUŽIJETE?

Příručka vám může být nápomocná zejména v následujících situacích:

- Chcete zlepšit své znalosti o problematice obchodování s lidmi v souvislosti s mezinárodní ochranou.
- Chcete zlepšit svou schopnost identifikovat obchodovanou osobu a schopnost reagovat při konfrontaci s takovým případem.
- Identifikovali jste obchodovanou osobu nebo se daný člověk sám identifikoval jako obchodovaná osoba a chcete vědět, jaké otázky pokládat, abyste mohli určit jeho potřeby.
- Chcete vědět, jak postupovat v případě, kdy jste vy nebo obchodovaná osoba jasně identifikovali její potřeby, abyste tyto potřeby mohli dostatečně zajistit.

Tato příručka se vztahuje zejména na speciální potřeby dospělých obchodovaných osob, jimž byla udělena mezinárodní ochrana, jakéhokoliv pohlaví, které zažily jakýkoliv druh vykořisťování, definovaného v souladu se směrnicí o obchodování s lidmi. Ačkoliv se příručka speciálně nezaměřuje na potřeby dětí, v příslušných částech zahrnuje zvážení jejich situace.

RADY A UPOZORNĚNÍ

Tato příručka vám neposkytne všechny odpovědi na otázky týkající se obchodování s lidmi. Poskytuje však úvodní informace a vedení v této problematice a jejich dopadech na integraci držitelů mezinárodní ochrany. Je zpracována jako uživatelsky snadno použitelný nástroj, který bude třeba pravidelně aktualizovat a doplňovat o další informace, kontaktní adresy apod. Tato příručka byla aktualizována v lednu 2021.

Příručka nenahrazuje formální školení a konzultace s odborníky. Poskytuje podporu při každodenní práci a klíčové informace o obchodování s lidmi, dále vedení při identifikaci obchodovaných osob, při zjišťování a zajišťování jejich potřeb, a také je to nástroj, který může napomoci při zlepšování vaší praxe v rámci dlouhodobějšího horizontu.

Jednotlivé části příručky lze použít samostatně nebo společně jako nástroj učení. Pro lepší orientaci vám může pomoci checklist uvedený na začátku této příručky.

Seznam zkratk

CEAS	Společný evropský azylový systém
EASO	Evropský podpůrný úřad pro otázky azylu
EU	Evropská unie
GRETA	Expertní skupina pro potírání obchodu s lidmi
IOM	Mezinárodní organizace pro migraci
MO	mezinárodní ochrana
NNO	Nevládní nezisková organizace
OAMP	Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra
SIP	Státní integrační program
SUZ	Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra
UNHCR	Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky
UNODC	Úřad OSN pro drogy a kriminalitu

Checklist : CO HLEDÁTE?

Tento seznam otázek může být užitečný pro ty z vás, kteří příručku používáte poprvé. Jeho cílem je umožnit vám rychle získat informace, které potřebujete. Seznam s odpověďmi však není ani vyčerpávající, ani povinný.

Pokud zaškrtnete „Ne“, kliknutím na šipku ➔ přejdete do příslušné části příručky, kde získáte relevantní informace k otázce.

1. Víte, co je to obchodování s lidmi?	Ano	Ne
2. Znáte základní formy vykořisťování, kterým mohou být obchodované osoby vystaveny?	Ano	Ne
3. Máte pocit, že jste dostatečně proškolen/a o problematice obchodování s lidmi?	Ano	Ne
4. Máte pocit, že jste dostatečně proškolen/a, abyste dokázal/a identifikovat obchodovanou osobu?	Ano	Ne
5. Znáte indikátory obchodování s lidmi?	Ano	Ne
6. Znáte postup pro formální identifikaci obchodovaných osob?	Ano	Ne
7. Víte, jaká práva mají obchodované osoby v azylovém řízení a v integračním procesu?	Ano	Ne
8. Cítíte se dostatečně vybaven/a k tomu, abyste mohl/a vést pohovor s držitelem mezinárodní ochrany, který je zároveň obchodovanou osobou?	Ano	Ne
9. Cítíte se dostatečně vybaven/a k identifikaci potřeb související s integrací držitelů mezinárodní ochrany, kteří byli obchodováni?	Ano	Ne
10. Cítíte se dostatečně vybaven/a k poskytnutí pomoci a vedení obchodovaných držitelů mezinárodní ochrany, tak aby byly uspokojeny jejich specifické potřeby?	Ano	Ne

OBCHODOVÁNÍ S LIDMI A MEZINÁRODNÍ OCHRANA

1.1 POROZUMĚNÍ PROBLEMATICE OBCHODOVÁNÍ S LIDMI

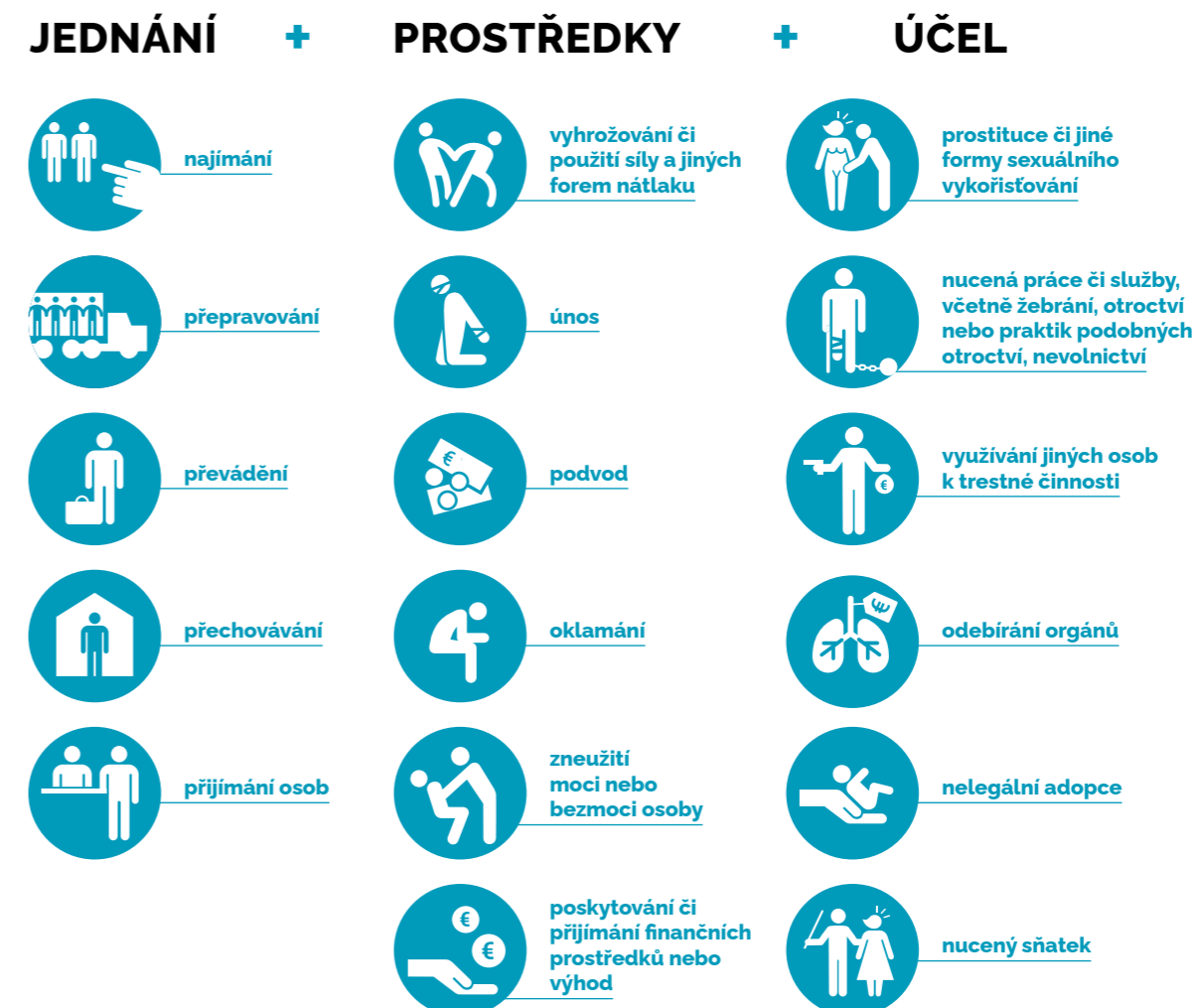
1.1.1 Definice a formy vykořisťování

Obchodování s lidmi je v rámci kontextu EU definováno v souladu s bodem 11 úvodních ustanovení a článkem 2 Směrnice 2011/36/EU o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí takto:

Najímání, přepravování, převádění, přechovávání nebo přijímání osob, včetně výměny nebo převodu kontroly nad těmito lidmi, na základě vyhrožování, použití síly či jiných forem nátlaku, pomoci únosu, podvodu, oklamání či zneužití moci nebo bezmoci osoby, případně poskytování či přijímání finančních prostředků či jiných výhod k získání souhlasu osoby, která má v moci jinou osobu, za účelem tuto osobu vykořisťovat prostřednictvím prostituce nebo jiných forem sexuálního vykořisťování, nucené práce či služeb, včetně žebrání, otroctví nebo praktik podobných otroctví, nevolnictví nebo využívání jiných osob k trestné činnosti či odebrání lidských orgánů [...], jakož i například jiných forem jednání, jako je nelegální adopce nebo nucený sňatek, splňují-li základní prvky obchodování s lidmi.

Souhlas osoby s vykořisťováním je irelevantní, pokud dochází k uplatňování donucovacích prostředků, přičemž v případě obchodování dětí není relevantní, zda donucovací prostředky byly použity, aby jednání mohlo být definováno jako obchodování s lidmi.

DIAGRAM OBCHODOVÁNÍ S LIDMI

Obchodování s lidmi je v národním kontextu definováno jako trestný čin v ustanovení § 168 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku:

§ 168

1. Kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje, přijme nebo vydá dítě, aby ho bylo užito
 - a) jiným k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla,
 - b) jiným k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jeho těla,
 - c) k službě v ozbrojených silách,
 - d) k otroctví nebo nevolnictví, nebo
 - e) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování, anebo kdo kořistí z takového jednání, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let.
2. Stejně bude potrestán, kdo jinou osobu než uvedenou v odstavci 1 za použití násilí, pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy nebo lsti anebo zneužívaje jejího omylu, tísně nebo závislosti, přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje, přijme nebo vydá, aby jí bylo užito
 - a) jiným k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla,
 - b) jiným k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jejího těla,
 - c) k službě v ozbrojených silách,
 - d) k otroctví nebo nevolnictví, nebo
 - e) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování, anebo kdo kořistí z takového jednání.
3. Odnětím svobody na pět až dvanáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,
 - a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny,
 - b) vydá-li takovým činem jiného v nebezpečí těžké újmy na zdraví nebo smrti,
 - c) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch, nebo
 - d) spáchá-li takový čin v úmyslu, aby jiného bylo užito k prostituci.
4. Odnětím svobody na osm až patnáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,
 - a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 těžkou újmu na zdraví,
 - b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo
 - c) spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.
5. Odnětím svobody na deset až osmnáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 smrt.
6. Příprava je trestná.

Z definice skutkové podstaty je tedy patrné, že obchodování s lidmi zahrnuje mnoho různých forem jednání, přičemž vždy se jedná o závažné

porušení základních lidských práv obchodovaných osob. Obchodování s dětmi je přitom trestáno nejprísněji.

Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2020³ uvádí jako nejčastější formy vykořisťování v České republice formy obchodování s lidmi za účelem užití obchodovaných osob k prostituci a dále k nuceným pracím. „Stále bylo významným činitelem tzv. „agenturní zaměstnávání“, případně se v této oblasti projevily aktivity právnických osob, které mají povolení ze strany Ministerstva práce a sociálních věcí ČR ke zprostředkování práce“.⁴

1.1.2 Základní příčiny obchodování

UNODC zdůrazňuje rozmanitost hlavních příčin obchodování s lidmi, které se mohou lišit v závislosti na národním a regionálním kontextu a také s ohledem na individuální situaci obchodovaných osob.⁵ Obchodování s lidmi je obvykle řízeno sociálními, ekonomickými, kulturními a dalšími faktory, přičemž se jedná o komplexní problém. Chudoba, slabé sociální a ekonomické struktury, korupce, nedostatek pracovních a rovných příležitostí, násilí na ženách a dětech, diskriminace, nevyřešené spory, nucené vysídlení, mohou být rozmanitými faktory, které vystavují dané osoby riziku obchodování s lidmi.⁶

Specifická situace a zranitelnost potenciálních obchodovaných osob je vystavuje vyššímu riziku vykořisťování, včetně touhy migrovat za účelem zlepšení jejich situace.

Populace migrantů mohou být navíc vystaveny vyššímu riziku vykořisťování, protože „destabilizace a vysídlení populací zvyšuje jejich zranitelnost vůči vykořisťování a zneužívání prostřednictvím obchodování s lidmi a nucených prací.“⁷

Hlavní příčiny lze najít v zemích původu, během migračního procesu a v cílových zemích. Navíc v některých státech mohou společenské a kulturní zvyklosti přispívat k činnosti sítě obchodování s lidmi. Obchodování s lidmi je vysoce genderově podmíněný zločin, který vyžaduje genderově specifické reakce⁸. V tomto ohledu je přijetí genderové perspektivy v reakci na obchodování s lidmi zásadní, protože velká část obchodovaných osob jsou ženy a mladé dívky (jedná se o 90% u obchodování za účelem sexuálního vykořisťování⁹). Lze vypořádat různé vzorce obchodování zahrnující velké zločinecké a dobře organizované skupiny nebo se může jednat o jednotlivce, kteří mohou být příbuznými obchodovaných osob. Členové komunity, rodiny nebo přátelé se mohou stát vykořisťovateli a zneužít svou moc nad obchodovanou osobou.

Dle Zprávy o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2020 je Česká republika považována za zemi cílovou a tranzitní, nicméně stále je i zemí zdrojovou.

3..... MV ČR, Zpráva o stavu obchodování s lidmi za rok 2020. Dostupné zde: <https://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>

4..... MV ČR, Zpráva o stavu obchodování s lidmi za rok 2020. s. 4. Dostupné zde: <https://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>

5..... UNODC, Addressing the root causes, Toolkit to Combat Trafficking in Persons, 2017.

6..... Evropská komise, Třetí zpráva o pokroku dosaženém v oblasti boje proti obchodování s lidmi (2020) podle článku 20 směrnice 2011/36/EU o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a ochraně obětí, 2020. Dostupné zde: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=CELEX:52020DC0661>

7.....UNODC, ibid.

8..... Evropská komise, Study on the gender dimension of trafficking in human beings, 2016.

9..... Evropská komise, Data collection on trafficking in human beings in the EU, 2020

PAMATUJTE: Rozdíly mezi pašováním a obchodováním

Pašování migrantů je definováno Protokolem proti pašování přistěhovalců po zemi, po moři a letecky doplňujícím Úmluvu Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu a liší se od obchodování s lidmi. Protokol pašování definuje jako „zprostředkování nedovoleného vstupu osoby na území smluvní strany, jejímž není tato osoba státním občanem ani v ní nemá trvalý pobyt“. Je třeba zdůraznit rozdíly mezi pašováním migrantů a obchodováním s lidmi, protože se nejedná o stejný zločin, ačkoliv se může jednat o oba zločiny zároveň v rámci daného jednání nebo jeden může vést k druhému. Zatímco pašování je zločinem proti státu, obchodování s lidmi je porušením lidských práv vůči dané osobě. Obchodování s lidmi nutně nevyžaduje nelegální překročení hranice. Polovinu obchodovaných osob v EU tvoří občané a občanky EU, jež mohou být obchodováni v jejich členských státech. Ostatní jsou obchodováni do jiných členských států, ale překračují vnitřní hranice EU legálně. Ne všechny obchodované osoby ze zemí mimo EU přicházejí do EU cestou nelegální migrace.

1.1.3 Dostupné údaje o obchodování s lidmi

Shromáždění údajů o obchodování s lidmi je skutečnou výzvou, s níž se výzkumníci při hodnocení rozsahu tohoto fenoménu potýkají. UNODC ve své publikaci o údajích o obchodování s lidmi zdůrazňuje, že „ačkoliv došlo k patrnému zlepšení dostupnosti údajů a informací o obchodování s lidmi, stále je velká část světa ovlivněna nedostatky ve znalostech“¹⁰.

Mezinárodní a evropské organizace publikovaly několik zpráv s údaji o obchodování s lidmi:

Evropská komise → [Data collection on trafficking in human beings in the EU, 2018](#)

Evropská komise → [Data collection on trafficking in human beings in the EU, 2020](#)

Europol → [4th Annual Activity Report – 2020](#)

UNODC → [Global Reporting on Trafficking in persons](#)

IOM → [Migrant Vulnerability to Human Trafficking and Exploitation: Evidence from the Central and Eastern Mediterranean Migration Routes, 2017](#)

V roce 2020 zveřejnila Evropská komise aktualizované statistiky o obchodování s lidmi v EU.¹¹ V roce 2017 a 2018 bylo v 28 členských zemích EU zaregistrováno 26 268 obchodovaných osob (jedná se o osoby, jež byly identifikovány oficiálně i neoficiálně), což představuje ve srovnání s předchozím sledovaným obdobím nárůst. Ve 46% případů se jednalo o oběti sexuálního zneužívání a ve 22% případů se jednalo o pracovní vykořisťování. U 59% registrovaných obchodovaných osob šlo o příslušníky třetích zemí. Ženy a mladé dívky zůstávají primárními osobami, na něž má obchodování s lidmi dopad (58%), 32% obchodovaných osob tvoří nezletilé osoby. Mezi hlavními členskými státy s největším počtem registrovaných obchodovaných osob byla Velká Británie¹² (12 123), Francie

(2 846), Itálie (1 988), Nizozemí (1624) a Německo (1 380). Mezi hlavní „třetí“ země původu patřila Nigérie (3 122), Albánie (1 814), Vietnam (1 525), Čína (1 064) a Súdán (603).

Z policejních statistik vyplývá, že v roce 2019 bylo identifikováno v ČR 23 obchodovaných osob. To představuje nárůst počtu identifikovaných obchodovaných osob oproti roku 2018, kdy se jednalo o 11 osob, a roku 2017, kdy bylo identifikováno 14 osob. Naproti tomu v roce 2016 se podařilo identifikovat 38 osob a v roce 2015 se jednalo o 50 osob.¹³ Poslední Zpráva o stavu obchodování s lidmi za rok 2020 pak uvádí 18 registrovaných skutků obchodování s lidmi za daný rok.¹⁴

Co se týče zemí původu pravděpodobných obchodovaných osob identifikovaných v ČR, jednalo se v roce 2020 o Filipíny, Slovensko, Ukrajina, Rumunsko, Bulharsko, Mongolsko, Honduras, Kyrgyzstán, Rusko a Uzbekistán. Nicméně je třeba mít na paměti, že dochází k obchodování českých občanů také přímo na území ČR.¹⁵

1.2 DOSTUPNÉ VZDĚLÁVÁNÍ

K dispozici jsou různé vzdělávací moduly o obchodování s lidmi, které jsou zásadní pro zlepšení identifikace obchodovaných osob a pro poskytování odpovídající podpory a ochrany.

Přidanou hodnotou pro řešení komplexní problematiky související s obchodováním s lidmi je multidisciplinární přístup ve vzdělávání. Absolvování školení s různými organizacemi je navíc přínosné pro získání potřebné perspektivy a pro budování dlouhodobé spolupráce.

Niže najdete několik užitečných odkazů a nástrojů:

- [EASO Guidance on membership of a particular social group](#)
- [EASO ISPN tool \(identification of person with special needs\)](#)
- [EASO practical tools](#)
- [EASO aktivity vztahující se ke zranitelným skupinám](#)
- [Rada Evropy – HELP Online Training Course](#)
- [UNODC, Human Trafficking Knowledge Portal](#)
- [UNHCR, Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking](#)
- [Příručka TRACKS](#)

Materiály Ministerstva vnitra ČR¹⁶:

- [Obchodování s lidmi – Příručka pro pomoc obětem](#)
- [Manuál Doporučené postupy při řešení případů obchodování s dětmi pro orgány státní správy](#)
- [Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v České republice na období 2020-2023](#)
- [Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2020](#)

Pravidelná školení zaměřená na problematiku obchodování s lidmi pořádá organizace **La Strada ČR**, o.p.s.

12..... Je třeba poznamenat, že definice trestného činu ve Velké Británii zaměřená na pojem "moderní otroctví" a "nucená práce" se výrazně liší od definice obchodování s lidmi v EU v souladu se Směrnicí 2011/36/EU. Zahnutí či vyloučení statistik Velké Británie do celkových statistik EU tak vede k podstatným rozdílům. Tato skutečnost je zdůrazněna napříč zprávou Evropské komise o shromážděných datech o obchodování s lidmi.

13..... MV ČR, Zpráva o stavu obchodování s lidmi za rok 2019, s. 33. Dostupné zde: <https://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>

14..... MV ČR, Zpráva o stavu obchodování s lidmi za rok 2020, s. 32. Dostupné zde: <https://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>

15..... MV ČR, Zpráva o stavu obchodování s lidmi za rok 2020, s. 5. Dostupné zde: <https://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>

16..... MV ČR, Obchod s lidmi – dokumenty. Dostupné zde: <https://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>

10..... UNODC, Global Reporting on Trafficking in persons, 2018.

11..... Evropská komise, Data collection on trafficking in human beings in the EU, 2020

1.3 VÝZVY SPOJENÉ S IDENTIFIKACÍ OBĚTÍ

1.3.1 Formální a neformální identifikace obětí

Jednou z hlavních výzev opatření proti obchodování s lidmi je identifikace obchodovaných osob. Obvykle existují dvě fáze procesu identifikace: formální a neformální identifikace.

► Formální identifikaci

provádí příslušný orgán na základě důvodných podezření, že osoba byla obchodována. Identifikace je pro ochranu obchodovaných osob klíčová, protože jim otevírá přístup k řadě práv. Podle článku 10 odst. 1 Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi *"každá smluvní strana zajistí pro své příslušné orgány pracovníky, kteří jsou vyškoleni a kvalifikováni v oblasti prevence a potírání obchodování s lidmi, identifikace a poskytování pomoci obětem, včetně dětí, a rovněž zajistí spolupráci mezi různými orgány i s příslušnými podpůrnými organizacemi, aby bylo možno identifikovat oběti v řízení, které patřičně přihlíží ke zvláštnímu postavení ženských a dětských obětí, a ve vhodných případech jim budou vydávat povolení k pobytu podle podmínek stanovených v článku 14 této Úmluvy."*

V České republice provádí formální identifikaci typicky orgány činné v trestním řízení, a to zejména policie. Rovněž skutečnost, že je osoba zařazena do Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi, lze považovat za formální identifikaci daného člověka jako obchodované osoby. Do Programu je pravděpodobná oběť obchodování s lidmi zařazena na návrh policie nebo partnerské nevládní organizace. Identifikaci může provést také pracovník OAMP, který u žadatele o azyl provede první identifikaci zranitelnosti¹⁷ (v návaznosti na niž má žadatel o mezinárodní ochranu specifická práva během řízení). Za formální identifikaci lze označit i situaci, kdy by obchodované osobě byla z tohoto důvodu přiznána mezinárodní ochrana, nicméně pokud je obchodovaným osobám mezinárodní ochrana udělena, bývá to spíše na základě jiných azylově relevantních důvodů.

► Neformální identifikace

může být prováděna řadou organizací, které se s obchodovanými osobami dostávají v praxi do kontaktu, a které tak mohou zpozorovat znaky obchodování s lidmi. V České republice se jedná především o pracovníky SUZ, kteří s obchodovanou osobou spolupracují v rámci SIPu, a o pracovníky neziskových organizací, kteří se zaměřují na pomoc uprchlíkům. Může rovněž dojít k sebeidentifikaci, pokud se takto obchodovaná osoba sama rozpozná, toto zjištění zůstává nicméně také neformální.

1.3.2 Indikátory obchodování s lidmi

Bylo vyvinuto několik nástrojů a indikátorů na podporu pracovníků a pracovník z praxe a příslušných státních orgánů při odhalování potenciálních případů obchodování s lidmi. Tyto ukazatele, aniž by byly vyčerpávající, mohou naznačovat, že osoba může být vykořisťována a může být osobou obchodovanou.

K usnadnění tohoto procesu mohou napomoci **Indikátory obchodování s lidmi**, jež jsou součástí přílohy č. 3 této příručky. Tvoří je otázky, s jejichž pomocí můžete zjistit, zda je váš klient či klientka obchodovanou osobou. Rovněž mohou k identifikaci napomoci nástroje uvedené níže:

- Pokyny Evropské komise pro identifikaci obětí obchodování s lidmi upozorňují na stávající dokumenty a projekty týkající se iden-

tifikace obchodovaných osob, a to zejména na ty, jež se zaměřují na konzulární útvary a pohraniční stráže, a tím podporují jejich systematické používání příslušnými úředníky.

- Agentura EASO rovněž vyvinula nástroj ISPN, online platformu s ukazateli pro posouzení osob se speciálními potřebami v azylovém řízení, která se mimo jiné zabývá specifickými potřebami obchodovaných osob.
- Seznam UNODC obsahuje indikátory obchodování. Zatímco některé z nich jsou obecné, jiné se vztahují k různým formám vykořisťování. Obsahuje rovněž specifické ukazatele týkající se dětí.
- Dokument IOM obsahuje klíčové ukazatele obchodování s lidmi, které by měly pracovníkům umožnit odkázat obchodované osoby na specializované služby určené pro formální identifikaci; a dále uvádí obvyklé mylné představy o obchodování, kterým je třeba se vyhnout.

V souladu s právem EU mají obchodované osoby právo na formální identifikaci a uznání statusu oběti, i pokud jsou již zapojeny do procesu integrace. Toto právo by mělo být zaručeno i v případech, kdy obchodovaná osoba odmítne spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení. Skutečnost, že je daná osoba formálně uznána jako oběť obchodování s lidmi, je pro mnoho obchodovaných osob součástí procesu zotavení a může je povzbudit k odhalení skutečné povahy jejich příběhu. Obchodované osoby by měly být informovány o svém právu na identifikaci a ochranu jako oběti obchodování s lidmi.

Je důležité si uvědomit, že identifikace člověka jako obchodované osoby je nutným předpokladem pro zajištění adekvátní asistence a pomoci těmto osobám. Je tedy třeba věnovat identifikaci pečlivou pozornost. V souladu se směrnicí o ochraně proti obchodování s lidmi¹⁸ by měla být poskytnuta pomoc a podpora všem osobám, v jejichž případě existují oprávněné důvody nasvědčující tomu, že se může jednat o obchodovanou osobu, a to bez ohledu na její ochotu vystupovat jako svědek. Se zajištěním potřebné pomoci a podpory by tedy nemělo být vyčkáváno na potvrzení toho, zda se skutečně jedná o obchodovanou osobu, či nikoliv.

PAMATUJTE: Průřezové kategorie mezi obchodovanými osobami

Pracovníci a pracovníce by měli mít na paměti **důležité průsečíky mezi různými formami vykořisťování a ohrožujícími situacemi**. Toto není vyčerpávající seznam, přičemž může být relevantní zvážit rovněž další kategorie speciálních potřeb.

Obchodované osoby mohly být rovněž oběťmi znásilnění a jiných forem násilí, může se dále jednat o osoby se speciálními potřebami souvisejícími s jejich genderem, nezletilé s doprovodem nebo bez doprovodu, těhotné osoby, LGBTQI, osoby se zdravotním handicapem. Rovněž je třeba vzít v úvahu také osoby s psychickými problémy, v souvislosti s traumatickými zážitky, k nimž došlo během obchodování nebo kvůli předchozím událostem v zemi původu.

Potřeby jednotlivých klientů se budou lišit a budou souviset s osobní situací jednotlivců, v závislosti na věku, pohlaví, genderové

¹⁸Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. dubna 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV, bod 18 úvodních ustanovení

¹⁷Podle zákona č. 325/1999 Sb. o azylu, § 2 odst. 1 písm. i).

identitě, rodinné situaci, fyzickém a/nebo psychickém stavu, formě vytrpěného vykořisťování, migrační trase a podpoře, již se klientům dostalo během azylové procedury.

Většina shromážděných dat a provedených výzkumů týkajících se obchodovaných osob v rámci systému mezinárodní ochrany, konkrétně v azylovém řízení, se týká především žen a dívek, jež byly obchodovány za účelem sexuálního vykořisťování.

1.3.3 Identifikace obchodovaných osob během azylového řízení a procesu integrace

Pokud jde o systém mezinárodní ochrany, **CEAS** poskytuje **členským státům EU rámec při řešení žádostí o azyl a při integraci držitelů mezinárodní ochrany**. Sestává z několika směrnic a nařízení, které určují povinnosti států, a z opatření, jež musí být pro žadatele a uprchlíky implementována. Tento systém rovněž zohledňuje speciální potřeby a zranitelnost obchodovaných osob, které byly definovány v přepracovaném znění tzv. Příjímací směrnice, kterou se stanoví normy pro přijímání žadatelů o mezinárodní ochranu¹⁹, a v přepracovaném znění tzv. Procedurální směrnice o společných řízeních pro přiznávání a odnímání statusu mezinárodní ochrany²⁰ jako kategorie žadatelů o mezinárodní ochranu se speciálními potřebami. Členské státy jsou povinny identifikovat a posoudit speciální potřeby žadatelů a zohlednit je v podmínkách přijímacího řízení. Pokud jde o azylové řízení, je třeba zavést pro žadatele se speciálními potřebami zvláštní procesní záruky, včetně podmínek pro vedení osobního pohovoru a délky řízení.

V rámci dublinského řízení²¹ se rovněž předpokládá stanovení zvláštních pravidel pro obchodované osoby, ale pouze s ohledem na nezletilé²². Pro dospělé obchodované osoby neexistují žádná zvláštní opatření.

Tato příručka a projekt TRIPS se podrobněji zabývají implementací přepracované tzv. Kvalifikační směrnice, která v souvislosti s náplní mezinárodní ochrany v kapitole 7 stanoví:

„Při provádění této kapitoly členské státy zohlední zvláštní situaci zranitelných osob“ mezi jinými zranitelnými osobami uvádí „oběti obchodování s lidmi“²³.

Článek 20 odst. 4 tzv. Kvalifikační směrnice stanoví, že se toto ustanovení *„vztahuje pouze na osoby, u kterých byly zvláštní potřeby zjištěny po individuálním zhodnocení jejich situace.“*

Ke speciálním potřebám obchodovaných osob, držitelů mezinárodní ochrany, které souvisejí s integračním procesem, je v této příručce přístupováno s podrobnějším souhrnem, jak tyto potřeby identifikovat, jak je zohlednit a jak v této souvislosti zlepšit přístup pracovníků v praxi.

Zjištění projektu TRIPS ukazují, že článek 20 odst. 4 tzv. Kvalifikační směrnice, týkající se individuálního hodnocení situace daných osob, se uplatňuje tak, že se zohlední výsledky prověřování během azylového řízení, bez provedení nového a formálního zhodnocení poté, co je žadatelům udělena mezinárodní ochrana. S ohledem na závažné nedostatky, k nimž dochází během procesu zjišťování speciálních potřeb v případech žadatelů o mezinárodní ochranu, však existuje vysoké riziko, že obchodované osoby nejsou v průběhu azylového řízení správně identifikovány. **Nedostatečný systém nápravy poté, co obchodované osoby získají mezinárodní ochranu, je další ztracenou příležitostí k**

prověření jejich situace a poskytnutí podpory odpovídající jejich potřebám.

Tato pozorování byla rovněž souhrnně zdůrazněna v jiných evropských členských státech v **Evaluální zprávě o aplikaci přepracované Kvalifikační směrnice**: *„drtivá většina členských států se spoléhala na posouzení zranitelnosti provedené během azylového řízení a neposoudila specifické potřeby zranitelných osob znovu poté, co jim byla udělena mezinárodní ochrana.“* Přepracovaná Kvalifikační směrnice konkrétně nevyžaduje provedení dalšího posouzení po udělení mezinárodní ochrany. Nicméně zpráva zdůrazňuje, že za účelem zajištění povinnosti zakotvené v čl. 20 odst. 3 *„je zásadní, aby členské státy měly zaveden mechanismus, který zaručuje, že výsledek prvního posouzení situace daných osob, provedeného v souladu s Příjímací směrnicí, bude sdělen příslušným orgánům odpovědným za uplatňování práv stanovených v přepracované Kvalifikační směrnici.“*

I když není identifikace speciálních potřeb během azylového řízení a integračního procesu důsledně zajištěna, jsou informace shromážděné během fáze hodnocení cenné pro poskytnutí podpory způsobené obchodovaným osobám. Jak zdůrazňuje evaluační zpráva týkající se přepracované Kvalifikační směrnice, s ohledem na absenci zhodnocení situace poté, co byla mezinárodní ochrana již udělena, je sdílení informací důležité pro to, aby příslušné orgány zohlednily zranitelnost během procesu integrace. Nicméně příslušné orgány toto podpůrné řešení na národní úrovni nezajišťují. Dalším faktorem, který je třeba vzít v úvahu, je důvěrnost údajů a rovněž úkol zajistit náležité sdílení údajů při respektování soukromí obchodovaných držitelů mezinárodní ochrany.

V České republice neexistuje mechanismus, který by zajišťoval, že OAMP, který provádí azylové řízení, uvědomí o skutečnosti, že klient či klientka byli obchodováni, pracovníky SUZ či neziskových organizací, kteří s klienty po udělení mezinárodní ochrany spolupracují v rámci SÍPu, a to s odkazem na ochranu osobních údajů těchto osob. Pokud tedy klient či klientka tuto informaci z jakéhokoliv důvodu sami nesdělí, dotyčný pracovník či pracovnice se o tom nedozví a může dojít k tomu, že potřebná asistence při integraci, která by zohlednila prožitě vykořisťování, nebude poskytnuta. Možným řešením by mohlo být podepsání informovaného souhlasu se sdílením těchto informací. Projekt TRACKS dále ukázal, že uplatňování tzv. Dublinského nařízení často snížilo nebo oddálilo příležitost k identifikování obchodovaných osob během azylového řízení, protože členský stát, v němž byla žádost o azyl podána, se soustředil na předání do jiného členského státu, aniž by se zajímal o speciální potřeby daných žadatelů.²⁴

Pro získání více informací je dostupná Evropská komparativní zpráva a dále národní souhrnné zprávy vypracované v rámci projektu TRIPS.

PAMATUJTE: **Specifická situace nezletilých cizinců bez doprovodu:**

V praxi se běžně stává, že i v případě, že mají nezletilí cizinci bez doprovodu silné azylové důvody a nacházejí se v ústavní péči, je častěji zvolena cesta trvalého pobytu. Získání trvalého pobytu je pro ně snazší a méně stresující řešení, neboť azylové řízení může trvat i několik let a život v permanentní nejistotě ohledně jejich budoucnosti nepřináší nutný základ pro psychickou stabilitu.

24 Více detailů naleznete ve shrnující zprávě projektu TRACKS - TRACKS summary report.

19 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/33/EU ze dne 26. června 2013, kterou se stanoví normy pro přijímání žadatelů o mezinárodní ochranu (přepracované znění)

20 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/32/EU ze dne 26. června 2013 o společných řízeních pro přiznávání a odnímání statusu mezinárodní ochrany (přepracované znění)

21 Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 604/2013 ze dne 26. června 2013, kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o mezinárodní ochranu podané státním příslušníkem třetí země nebo osobou bez státní příslušnosti v některém z členských států (přepracované znění) – tzv. Dublinské nařízení

22 Dublinské nařízení, Článek 6 odst. 3, písm. c): Při posuzování nejlepšího zájmu dítěte členské zájmy navzájem úzce spolupracují a zejména berou v úvahu následující záležitosti: hledisko bezpečnosti a ochrany, zejména pokud existuje riziko, že se nezletilá osoba stane obětí obchodování s lidmi.

23 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/95/EU ze dne 13. prosince 2011 o normách, které musí splňovat státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, aby mohli požívat mezinárodní ochrany, o jednotném statusu pro uprchlíky nebo osoby, které mají nárok na doplňkovou ochranu, a o obsahu poskytnuté ochrany (přepracované znění), Článek 20 odst. 3.

1.4 JAKÁ JE REAKCE A JAKÉ JSOU ZÁRUKY PRO OBCHODOVANÉ OSOBY V SOUVISLOSTI S MEZINÁRODNÍ OCHRANOU?

Tzv. Kvalifikační směrnice obsahuje následující ustanovení týkající se integrace držitelů mezinárodní ochrany:

- Přístup k informacím (Článek 22).
- Zachování celistvosti rodiny držitelů mezinárodní ochrany. (Článek 23). Za zmínku stojí, že na držitele doplňkové ochrany se vztahují přísnější podmínky týkající se sloučení rodiny, jelikož je Článek 3 odst. 2 písm. c) směrnice o právu na sloučení rodiny vykládán tak, že je z její působnosti vylučuje. V současnosti je tedy na každém členském státě, aby stanovil práva týkající se sloučení rodiny pro osoby, kterým byla udělena doplňková ochrana.
- Přístup k povolení k pobytu co nejdříve po přiznání mezinárodní ochrany, jakož i rodinným příslušníkům (Článek 24).
- Cestovní doklady (Článek 25).
- Povolení a umožnění přístupu k zaměstnání okamžitě po přiznání mezinárodní ochrany "s výhradou pravidel obecně platných pro profesionální a veřejné služby". Rovněž musí být umožněn přístup k odborné přípravě, včetně odborných kurzů ke zvyšování kvalifikace, pracovní praxe na pracovišti a poradenských služeb poskytovaných úřady práce, za podmínek rovnocenných s těmi, které platí pro jejich státní příslušníky (Článek 26).
- Poskytnutí plného přístupu k systému vzdělávání všem nezletilým a dospělým držitelům mezinárodní ochrany (Článek 27).
- Zajištění stejného zacházení jako se státními příslušníky v souvislosti s postupy při uznávání zahraničních diplomů, osvědčení a jiných dokladů o formální kvalifikaci držitelům mezinárodní ochrany a zajištění plného přístupu k systémům specificky zaměřeným na hodnocení, validaci a akreditaci dovedností a kompetencí, pokud nelze doložit doklady o kvalifikaci. Uznávání kvalifikace a hodnocení dovedností (Článek 28).
- Zajistit poskytování sociální pomoci a přístup k sociální péči (Článek 29), včetně přístupu k systémům sociálního zabezpečení (Článek 26 odst. 4).
- Přístup ke zdravotní péči zahrnující péči tělesnou i duševní. V případě potřeby zajištění léčby duševních poruch držitelům mezinárodní ochrany, kteří mají specifické potřeby, jako jsou těhotné ženy, osoby se zdravotním hendikepem, osoby, jež zažily mučení, znásilnění nebo jiné závažné formy psychického, fyzického nebo sexuálního násilí, nebo nezletilí, již se stali oběťmi jakékoli formy zneužívání, zanedbávání, vykořisťování, mučení, krutého nelidského a ponižujícího zacházení nebo byli oběťmi ozbrojeného konfliktu. Obchodované osoby zde nejsou výslovně zahrnuty. (Článek 30).
- Přístup k bydlení (Článek 32).
- Svoboda pohybu na území členského státu (Článek 33).
- Přístup k integračním opatřením (Článek 34).

Pomoc klientům se zajištěním výše uvedených práv a potřeb poté, co je jim přiznána mezinárodní ochrana, je úkolem pracovníků a pracovníc SUZ a specializovaných neziskových organizací, kteří na základě individuálního posouzení situace klientů zhodnotí, jakou pomoc a asistenci potřebují.

Ministerstvo vnitra ČR realizuje od roku 2003 **Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi**. Cílem Programu je poskytnout pravděpodobným obchodovaným osobám podporu a zabezpečit ochranu jejich lidských práv a důstojnosti a zároveň je motivovat ke svědecké výpovědi, a tak napomoci orgánům činným v trestním řízení při odhalování, stíhání, usvědčení a potrestání pachatelů. Obchodované osoby mají v rámci Programu možnost využít následujících služeb a výhod, které zajišťují **specializované nestátní neziskové organizace, a to minimálně po dobu dvou měsíců**, tedy minimálně po dobu, kdy se daná osoba rozhoduje, zda chce spolupracovat s Policií ČR:

Služby:

- okamžité vysvobození z kriminálního prostředí;
- bezpečné azylové ubytování;
- jídlo a ošacení;
- zdravotní a psychologická péče;
- právní poradenství;
- tlumočení;
- legalizace pobytu pro cizince pobývajících na území České republiky nelegálně;
- sociální integrace;
- podpora při hledání práce, rekvalifikace;
- možnost zařazení do programu ochrany svědka;

V roce 2020 bylo do Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi zařazeno 13 pravděpodobných obětí obchodování. Jednalo se o obchodované osoby z České republiky, Filipín, Bulharska, Ukrajiny, Hondurasu a Mongolska.²⁵

Do programu se mohou zařadit klienti neohledně na jejich pobytové oprávnění (tedy jak žadatelé o mezinárodní ochranu, tak držitelé mezinárodní ochrany). Problém nastává v případech, kdy byla daná osoba obchodována do jiné země než do ČR. Podmínkou pokračování v trestním stíhání je, že se obchodování uskutečnilo do ČR, nebo na území ČR.

PAMATUJTE: Povinnosti pomoci obchodovaným osobám

Článek 12 Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi stanoví, že každá strana přijme taková legislativní nebo jiná opatření, která jsou nezbytná pro pomoc obětem při jejich fyzickém, psychickém i sociálním zotavení.

Tato pomoc by měla alespoň zahrnovat:

- životní úroveň umožňující zajištění standardu životního minima prostřednictvím vhodného a bezpečného bydlení, psychologické a materiální pomoci;
- přístup k naléhavé lékařské péči;
- překladatelské a tlumočnické služby, je-li to třeba;
- poradenství a informace, zejména s ohledem na jejich zákonná práva a dostupné služby, v jazyce, kterému rozumí;

²⁵.....MV ČR, Zpráva o stavu obchodování s lidmi za rok 2020, s. 8. Dostupné zde: <https://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>

- poskytnutí pomoci tak, aby bylo možné v příslušných fázích trestního řízení proti pachatelům předložit a posoudit jejich práva a zájmy;
- přístup ke vzdělávání pro děti;
- zohlednění bezpečí a ochrany obchodovaných osob;
- poskytnutí nezbytné lékařské či jiné pomoci obchodovaným osobám, které legálně pobývají na území státu a které nemají potřebné prostředky a takovou pomoc potřebují;
- povolení přístupu na trh práce, k odborné přípravě a vzdělávání.

GRETA vydala v únoru 2020 svou první **zprávu** o České republice ohledně implementace Úmluvy Rady Evropy. Odborníci ze skupiny GRETA vyzvali ČR, aby zlepšila identifikaci obchodovaných osob, jejich ochranu a odškodňování, ale i efektivitu vyšetřování a postihu pachatelů. Zdůraznili rovněž, že úřady by neměly obchodované osoby trestat za zapojení do nelegální činnosti, k níž byly donuceny.

GRETA vydala rovněž **leták o právech obětí** vycházejících z Úmluvy, který je dostupný i v českém jazyce.

IDENTIFIKACE OBCHODOVANÝCH OSOB A ŘEŠENÍ JEJICH SPECIFICKÝCH POTŘEB V PROCESU INTEGRACE

2.1 VEDENÍ ROZHOVORU S DRŽITELI MEZINÁRODNÍ OCHRANY, KTEŘÍ JSOU OBCHODOVANÝMI OSOBAMI

2.1.1 Stávající nástroje a školení

Mezi osobami, které obdržely mezinárodní ochranu, mohou být i obchodované osoby. Nabízíme vám tuto příručku a další užitečné odkazy, kde najdete řadu informací a postupů, jak během své praxe pomoci klientům s jejich integrací s ohledem na jejich speciální potřeby.

- [UNODC's ethical and safety recommendations for interviewing trafficked women and children](#)
- [WHO ethical and safety recommendations for interviewing trafficked women, 2003](#)
- [Project "Time for needs: Listening, Healing, Protecting, A Joint Action for an Appropriate Assessment of Special Needs of Victims of Torture and Violence"](#)

2.1.2 Osvědčené postupy při práci s obchodovanými osobami

Bez ohledu na to, kdo poskytuje integrační služby, proces integrace začíná pohovorem s držitelem mezinárodní ochrany s cílem vytvořit **Individuální integrační plán**. Během pohovoru by měly být zjištěny veškeré potřeby klienta/ky včetně speciálních potřeb a časový harmonogram jejich plnění. Sám proces integrace držitelů mezinárodní ochrany je nelehký úkol, obzvláště pokud se týká integrace obchodovaných osob. **O tom, že se jedná o obchodovanou osobu, se můžete dozvědět před prvním osobním setkáním od sociálních pracovníků SUZ nebo pracovníků OAMP, kteří o žádosti o MO rozhodovali, nebo od pracovníků NNO, kteří klienta/ku v řízení o MO podporovali, pokud tomu, podle pravidel GDPR, dal/a souhlas, což se nestává často, nebo od samotných klientů během prvního osobního pohovoru.**

Pokud se jedná o integraci držitele mezinárodní ochrany, který je zároveň obchodovanou osobou, je základní etapou celého procesu příprava na první setkání. „Právě tento první osobní kontakt je velice důležitý, jde v něm o to klienta přivítat, představit se jako klíčový pracovník v procesu integrace a nastavit spolupráci. Je třeba, aby byl pracovník vstřícný, otevřený a upřímný, neboť tito klienti jsou velice citliví. Otevřenost a upřímnost poslouží k překonání zábran, které mohou na straně klienta nastat“²⁶.

V zájmu zajištění bezpečí a soukromí obchodovaných osob by měla být provedena jistá ochranná opatření. Místo pro rozhovor musí být vybíráno po konzultaci s klientem/kou. Upřednostňován by měl být soukromý prostor. Je-li rozhovor veden ve veřejných prostorách, zajištění soukromí zde představuje skutečnou výzvu a pracovník by měl zajistit, aby rozhovor nemohl zaslechnout nikdo jiný. Pokud toto nelze zaručit, je třeba pohovor odložit nebo se s klientem dohodnout na jiném místě. Také uspořádání místnosti by mělo být vhodné a poskytovat bezpečné prostředí, klientům by měly být k dispozici papírové kapesníky a voda. Je-li to možné, měl by klient sedět čelem k východu z místnosti; místnost by měla mít okno; židle by měly být rozmístěny do kruhu tak, aby lidé v místnosti seděli v trojúhelníku, prostor uprostřed stolu by neměl být blokován počítačovým monitorem.

Účastní-li se rozhovoru další lidé, měla by být klientovi jasně vysvětlena jejich role. Je dobré zvážit preference obchodované osoby ohledně pohlaví pracovníka, ačkoliv tomuto případnému požadavku nelze vždy vyhovět. Pokud není možné preferenci vyhovět, je nutné o tom klienta informovat a rovněž ho vyrozumět o možnosti v této souvislosti odstoupit od rozhovoru.

Pravděpodobně se pohovoru zúčastní i tlumočnick. V začátku procesu integrace držitelé MO ještě nemluví česky a výběr tlumočnicka pro vás bude velice důležitým úkolem.

Obchodovaná osoba by měla mít možnost zvolit si pohlaví tlumočnicka/interkulturního pracovníka. Tlumočnick/interkulturní pracovník se musí zavázat k mlčenlivosti. Účast tlumočnicka lze zprostředkovat na přání klienta. Pracovníci by si měli také být vědomi potíží, které může některým lidem přinést zveřejnění jejich skutečné situace před člověkem stejné národnosti nebo etnické skupiny. V tomto ohledu je třeba vzít v úvahu potenciální konflikt (např. když tlumočnick či interkulturní pracovník pochází ze stejné země jako klient, ale patří k jinému, možná dokonce nepřátelskému etniku či náboženské skupině). Proto by měl být klient ještě před rozhovorem dotázán na své preference. Na začátku pohovoru se ujistěte, že si klient a tlumočnick/interkulturní pracovník navzájem rozumějí, tedy že skutečně mluví/rozumí stejnému jazyku a vládne mezi nimi porozumění. Pokud tomu tak není, je třeba rozhovor zastavit, zjistit důvod vzájemného nepochopení a zvážit odložení pohovoru. Může být důležité občas zkontrolovat, zda je tlumočnick skutečně nestranný a otevřený skupině držitelů mezinárodní ochrany.

Tato praxe by se měla opírat o vnitřní předpisy, např. kodex chování a mechanismus pro podávání stížností – pokud je to možné, mělo by toto být klientům vysvětleno. Je dobré zvážit výměnu praktických zkušeností mezi odborníky, aby se tak posílily identifikační schopnosti a metodika rozhovorů.

2.1.3 Chraňte soukromí a zajistěte bezpečí

Nakonec je na obchodované osobě, aby se rozhodla, zda bude hovořit o své osobní situaci a svých zkušenostech. Poskytovatelé služeb mohou pomoci klientovi/ce při rozhodování tím, že jim vysvětlí možné výhody i rizika poskytnutí osobních údajů a informací. Před poskytnutím osobních údajů by měl klient/ka podepsat souhlas s poskytováním osobních údajů na základě nařízení a pravidel GDPR. Tento souhlas by si klient/ka měl/a přečíst a následně podepsat v jazyce, kterému dobře rozumí v mluvené i psané formě. Pokud to není možné (někdy se stává, že jsou klienti negramotní), je třeba požádat tlumočnicka, aby souhlas s poskytováním osobních údajů před podpisem přečetl v jazyce, kterým klient mluví nebo kterému rozumí.

Všechny informace shromážděné během pohovoru a následně během samotné integrace, poskytnuté klientem/kou, musí být pečlivě uloženy a chráněny. Měly by být sdíleny pouze s příslušnými zúčastněnými stranami a pouze se souhlasem dané osoby. Klient/ka musí být informována o ochranných opatřeních.

2.1.4 Neubližujte: zajištění emoční a psychické pohody

Rozhovor může být traumatizující, není-li veden pozitivním a povzbuzujícím způsobem. Pokud to není nutné, měli byste se vyvarovat přímých dotazů na utrpené násilí (líčení násilí by mohlo vést k opětovnému prožití traumatu z minulosti a tím ztížit komunikaci).

Je důležité si uvědomit, že vedle zkušeností se zneužíváním mohou být zdrojem traumatu i části samotného azylového řízení a integračního procesu, například zadržení, nepřátelsky laděný výslech, zkušenosti s obtížnými vztahy s příslušnými státními orgány, a to následně i ve stádiu podání opravných prostředků, či zneužívání v ubytovacích kapacitách pro žadatele o mezinárodní ochranu (např. oběti domácího násilí). Tyto zkušenosti mohou představovat témata vyvolávající úzkost a tíseň. U některých klientů/tek mohl azylový proces vyvolat sebevražedné myšlenky a/nebo činy.

Na začátku rozhovoru lze mezi pracovníky a klientem/kou dohodnout **kódové slovo nebo gesto**, kterým dá klient/ka najevo, kdy se již necítí příjemně.

Všimnete-li si, že je situace pro klienta/ku tísnivá, nabídněte v průběhu rozhovoru přestávku na odpočinek. Měli byste být připraveni rozhovor kdykoliv zastavit – a mít připravené metody, jak rozhovor zastavit a co klientovi/ce říct, aby neměli pocit, že během rozhovoru „selhali“.

Pamatujte, že člověk, se kterým hovoříte, si nemusí být vědom toho, že je/byl obchodovanou osobou. Může proto být neúčinné nebo kontraproduktivní začít rozhovor o jeho situaci s použitím výrazů „obchodování s lidmi“ nebo „oběť“.

Po seznámení dochází k dojednávání společné práce mezi pracovníkem a klientem/kou. Záměrem této etapy je, aby oba, pracovník i klient/ka, věděli, co si klient/ka přeje a co může pracovník nabídnout, s čím může pomoci, dochází k dohodě na budoucím plánu společné práce.

2.1.5 Rovnocenná účast a posílení postavení obchodovaných osob

Etická účast znamená zacházet s obchodovanými osobami jako s rovnocennými partnery, tj. s osobami, jež disponují vlastními právy spíše než jako s bezmocnými oběťmi. Oni sami nejlépe vědí, jaké jsou nebo byly jejich potřeby. U těch, kdo zažili obchodování, se mohou následky prožitých strastí projevit ve způsobu chování ve vyhrocených situacích. Proto je třeba dávat pozor na správné vyvážení moci ve vztahu ke klientům. K dosažení rovné účasti musí pracovník hledat způsob, jak posílit postavení klientů a dát jim možnost kontroly nad průběhem rozhovoru. „Komunikační dovednosti jsou pro pracovníka nezbytné. Tyto dovednosti samy o sobě neposkytují klientům pomoc, jsou však základem pro to, aby pracovník mohl navázat vztah s klientem. Pracovník klienta vyslechne a snaží se ho povzbudit ke vzájemné komunikaci. Klientům je potřeba ponechat dostatek času na rozhodnutí, pracovník by neměl činit na klienty nátlak v jakékoli podobě. Doporučuje se opakovaně vysvětlovat a ověřovat porozumění na straně klientů“²⁷

Role pracovníka je klientům zprostředkovat reálný svět a nabízet různé možnosti. Očekává se, že pracovník poskytne klientům informace (o zákonech, o možnosti uplatnění na trhu práce apod.), které mu usnadňují život, podporuje klienty k tomu, aby využívali své vlastní síly a schopnosti. Důležité je napomáhat jim přebírat odpovědnost za sebe sama.²⁸

Níže naleznete několik rad:

- Na začátku každého rozhovoru se ujistěte, že jste jasně vysvětlili záměr a důvod vedení takového rozhovoru a také čeho chcete dosáhnout. Ujistěte se, že klient/ka s uvedeným souhlasí a připomeňte důvěrnost rozhovoru.

- Nezavazujte se k věci, které jsou mimo vaši pravomoc nebo k jejichž dosažení nemáte prostředky, byť by to bylo v dobrém úmyslu: obchodované osoby mnohokrát zažily lži, falešné sliby, podvody, zneužití důvěry atp. Takové chování, i když neúmyslné, může být kontraproduktivní a narušit či dokonce zcela zničit důvěru ve vašem vztahu s klienty.

- Vždy se klientů zeptejte, zda pochopili, co bylo řečeno či jinak sděleno. Neváhejte informace zopakovat a vždy se ptejte, zda klient/ka nemá nějaké dotazy, připomínky nebo obavy.

- Na konci rozhovoru shrňte, co bylo dohodnuto, a informujte klienta/ku o tom, co se bude dít dál a kdo co udělá. Vysvětlete všechny možnosti a společně naplánujte další kroky.

- Informujte klienty o jejich právech a veškerých postupech, které se na jejich situaci vztahují.

2.1.6 Jak reagovat na výpověď o vykořisťování?

Pokud klient/ka oznámí, že byl/a obchodován/a nebo je v současné době zneužíván/a, můžete se řídit následujícími hlavními zásadami:

- Ujistit se, že reagujete klidně a citlivě, pozorně naslouchat výpovědi a vzít situaci na vědomí.
- Zvážit aktuální okamžité, střednědobé a dlouhodobé potřeby klienta/ky podle individuální situace.
- Posoudit současné bezpečí klienta/ky a to, zda má přístup k bezpečnému bydlení (se souhlasem klienta/ky).
- Posoudit potřeby klienta/ky a způsob, jakým si přeje být podpořen/a (se souhlasem klienta/ky).
- Posoudit, zda klient/ka potřebuje okamžitou zdravotní péči, a podle toho dát potřebná doporučení.
- Obrátit se na přímého nadřízeného a/nebo specialistu na problematiku boje proti obchodování s lidmi a požádat o podporu a vedení podle vašeho interního postupu.
- V případě potřeby se obrátit na organizaci specializovanou na boj proti obchodování s lidmi.

27Matoušek, Metody a řízení sociální práce, 2003, s.53 in Jana Miklerová, Komunikace klient - sociální pracovník, s. 35

28Matoušek, Metody a řízení sociální práce, 2003, s.53 in Jana Miklerová, Komunikace klient - sociální pracovník, s. 35

POKYNY K VEDENÍ ROZHOVORU – SOUHRNNÝ KONTROLNÍ SEZNAM

Před rozhovorem:

- Místo pro rozhovor musí být vybráno po konzultaci s klientem/kou.
- Místnost by rovněž měla být vhodně uspořádána a poskytovat bezpečné prostředí.
- Rozhovor by měl vést pracovník, který má zkušenosti s rozhovorem se zranitelnými osobami. Pokud toto není možné, měl by se pracovník poradit se specialistou na problematiku boje proti obchodování s lidmi.
- Je-li to možné, mělo by být vyhověno preferencím klienta/ky ohledně pohlaví tazatele, případně též tlumočnicka nebo interkulturního pracovníka.
- Klientovi/ce by měly být jasně vysvětleny role jednotlivých účastníků rozhovoru.

Na začátku rozhovoru:

- Zajistěte, aby si klient/ka a tlumočnick/interkulturní pracovník navzájem rozuměli.
- Klienti musí být informováni o ochranných opatřeních a o povinnosti mlčenlivosti dalších zúčastněných osob.
- Jasně vysvětlíte záměr a důvod rozhovoru a také cíl, kterého chcete dosáhnout. Ujistěte se, že klient/ka souhlasí.
- Tazatel si s klientem/kou může dohodnout kódové slovo nebo gesto.
- Začne-li být během rozhovoru situace pro klienty příliš tísnivá či stresující, měli by dostat přestávku na odpočinek.
- Není-li to nezbytné, vyhněte se přímým otázkám na utrpení násilí.
- Mějte na paměti, že klienti si nemusí být vědomi toho, že jsou/byli obchodovanými osobami.
- Nezavazujte se k věci, které jsou mimo vaši pravomoc nebo k jejichž dosažení nemáte prostředky
- Vždy se klientů zeptejte, zda pochopili, co bylo řečeno či jinak sděleno.

Po rozhovoru:

- Ukončete rozhovor v pozitivním a lehčím tónu, abyste klienty do jisté míry uklidnili.
- Na konci rozhovoru shrňte, co bylo dohodnuto, a informujte klienty o tom, co se bude dít dál a kdo co udělá. Vysvětlíte všechny možnosti a společně naplánujete další kroky.
- Informujte klienty o jejich právech a o veškerých postupech, které se na jejich situaci vztahují.
- V případě potřeby klienty odkažte na další příslušné služby.

2.1.7 Identifikace zvláštních potřeb obchodovaných držitelů mezinárodní ochrany souvisejících s integračním procesem

Tabulka v příloze 4: **Seznam otázek pro identifikaci speciálních potřeb obchodovaných držitelů mezinárodní ochrany** uvádí klasifikaci potřeb obchodovaných osob, jež jsou zároveň držiteli mezinárodní ochrany.

Jedná se o příklady otázek, které vám mohou pomoci pochopit důležité informace od držitelů mezinárodní ochrany, abyste mohli identifikovat a řešit jejich potřeby. **Tyto otázky jsou návrhy, které vám pomohou strukturovat počáteční přijímací pohovory a další rozhovory. Můžete se také rozhodnout použít tyto otázky jako vodítko k pochopení toho, které informace byste měli hledat a které jsou užitečné pro identifikaci potřeb klientů.**

PAMATUJTE:

Je nutný individualizovaný přístup

Seznam není vyčerpávající ani povinný. Měli byste zaujmout individualizovaný přístup k osobním okolnostem klientů a jejich situace. Položte relevantní otázky, pomůže-li to vzhledu do problému, případně některé vynechejte či přidejte další.

Postupem času lépe pochopíte, které otázky jsou relevantní a o kterých aspektech potřebujete více informací. Je pravděpodobné, že se situace ve vašem kontextu (např. vzorce obchodování s lidmi), ale také v zemích původu klientů bude měnit – to by se mělo odrazit na otázkách, které budete klást.

Při kladení otázek byste se neměli soustředit pouze na osobu klienta/ky, ale také se snažit porozumět jejím ambicím, prostředkům, výzvam... zkrátka všemu, co bude mít vliv na to, jak bude osoba před vámi schopna znovu vybudovat svůj život.

Rozhovor s obchodovanou osobou může být často náročnější než jiné rozhovory. Stres, zneužívání, násilí a možné trauma plynoucí z prožitého vykořisťování pravděpodobně zanechaly na člověku, s nímž hovoříte, významnou stopu a rozhovor může znovu vyvolat velmi bolestivé vzpomínky. Je tak možné, že vyslechnutá výpověď bude nesouvislá anebo bude obtížné vysledovat v ní jasný chronologický pořádek. **Pro lepší pochopení bude často zapotřebí komplexního pohledu na okolnosti.** Relevantní informace mohou být sděleny v neočekávaných okamžicích rozhovoru. A člověk, který byl v jednom rozhovoru velmi zmatený, může jindy hovořit naprosto jasně. Kromě přesných otázek podle harmonogramu rozhovoru pokládejte otevřené a obecnější otázky („Jak se cítíte?“, „Trápí vás něco?“, „Kde vidíte svou budoucnost?“).

Když začnete pracovat v terénu, je vhodné nechat si pomoci od zkušeného kolegy či kolegyně, kteří vám také poskytnou zpětnou vazbu. Jelikož je rozhovor s osobami, které zažily obchodování s lidmi, velmi profesionálně a psychicky náročný, je důležité, abyste vy sami měli pravidelnou a spolehlivou podporu (např. společné porady s kolegy/specialisty týmu).

2.2 PROCES INTEGRACE V ČR

Každý držitel mezinárodní ochrany při převzetí rozhodnutí o udělení mezinárodní ochrany dostane informaci o možnosti zúčastnit se SIPu. „Cílem státního integračního programu je usnadnit počátek procesu integrace osob s udělenou mezinárodní ochranou. V rámci programu jsou klientům poskytovány integrační služby přizpůsobené individuálním potřebám každého klienta a finanční podpora na začátek integrace. Integrační služby jsou zaměřeny zejména na pět klíčových oblastí, kterými jsou **bydlení, zaměstnání, vzdělávání a dále sociální a zdravotní oblast**. Účast v SIPu je dobrovolná, nicméně v případě, že klient do programu vstoupí, je pro něj závazná. Program realizuje generální poskytovatel. Pro zajištění celorepublikové dostupnosti integračních služeb spolupracuje generální poskytovatel i s dalšími subjekty, kterými jsou zejména dotčená ministerstva, obce, nestátní neziskové organizace, církve, dobrovolníci, nebo zaměstnavatelé. Generálním poskytovatelem integračních služeb držitelům mezinárodní ochrany je od roku 2017 SUZ, která v rámci programu zřídila informační webovou stránku Integrační program.“²⁹

„Na realizaci Státního integračního programu se spolu s Ministerstvem vnitra a generálním poskytovatelem integračních služeb podílejí i nestátní neziskové organizace jako např. *Poradna pro integraci, Organizace pro pomoc uprchlíkům, Sdružení pro integraci a migraci, InBáze, Diecézní katolická charita Hradec Králové*“³⁰.

Kontakty na jednotlivé organizace, které se podílejí na SIPu, najdete v poslední kapitole této příručky.

Klienti, kteří se nepřihlásí do SIPu, mohou požádat o pomoc nestátní neziskové organizace, které v rámci realizace různých projektů usnadní počátek integrace do české společnosti.

Každý držitel mezinárodní ochrany nehlédě na to, jestli se zapojí do SIPu, má nárok na bezplatné kurzy češtiny.

NÁVAZNÉ SLUŽBY A KONTAKTY

29.....MV ČR, Integrace držitelů mezinárodní ochrany. Státní integrační program. Dostupné zde: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/integrace-drzitelu-mezinarodni-ochrany.aspx?q=Y2hud-WogMg%3d%3d>

30.....MV ČR, Integrace držitelů mezinárodní ochrany. Státní integrační program. Dostupné zde: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/integrace-drzitelu-mezinarodni-ochrany.aspx?q=Y2hud-WogMg%3d%3d>

Identifikovali jste speciální potřeby obchodované osoby a chtěli byste ji poskytnout návazné služby nebo informovat relevantní autority či podporující organizace o situaci této osoby, ale nejste si jisti, jak postupovat? Níže najdete informace a kontakty na relevantní organizace.

3.1 ORGANIZACE A PROGRAMY ZAMĚŘENÉ NA POMOC OBCHODOVANÝM OSOBÁM

● La Strada Česká republika

La Strada ČR je jedinou specializovanou organizací, která se v rámci ČR výhradně věnuje poskytování pomoci obchodovaným a vykořisťovaným osobám a pořádá pravidelná školení o této problematice.

Kde: Sídlo v Praze

Služby:

- odborné právní poradenství obchodovaným osobám
- odborné sociální poradenství
- finanční a materiální pomoc
- bydlení (dva utajené byty, možnost zprostředkovat bydlení v azylovém domě)
- zprostředkování psychologické péče

Jazyky: Základní služby jsou poskytovány v angličtině, ruštině, rumunštině, ukrajinštině či bulharštině. Je možné zajistit tlumočení do dalších jazyků.

Kontakt:

telefon: +420 222 721 810
e-mail: lastrada@strada.cz

● Diakonie Českobratrské církve evangelické

Organizace poskytuje právní a poradenské služby vykořisťovaným, obchodovaným a komerčně zneužívaným cizincům i občanům České republiky. Pomoc poskytuje přímo v terénu. V Praze provozuje také azylový dům.

Kde: Praha, Brno, Plzeň, práce v terénu po celé ČR

Služby:

- krizová terénní pomoc

- sociálně terapeutické poradenství
- základní sociální poradenství
- zprostředkování kontaktu s návaznými, specializovanými službami
- poradenství a podpora při hledání práce
- bydlení: azylový dům v Praze (přechodné bydlení, 13 lůžek v režimu utajení)

Jazyky: Klienti a klientky jsou nejčastěji z Bulharska, Rumunska či Ukrajiny. Je možné zajistit tlumočení do dalších jazyků.

Kontakt:

telefon: +420 731 605 857
+420 739 244 787
e-mail: scps@diakonie.cz

● Poradna Magdala: Arcidiecézní Charita Praha

V Poradně Magdala se věnují problematice násilí. Oblasti, na které se soustředí, jsou násilí v blízkých vztazích a obchodování s lidmi.

Kde: Celá ČR

Služby:

- odborné právní poradenství
- odborné sociální poradenství
- psychologické poradenství
- bydlení (krátkodobé ubytování v režimu utajení)
- zdravotní poradenství

Jazyky: Angličtina a možnost zajištění tlumočení i do dalších jazyků. Klienti pochází převážně z ČR a SK, ale organizace má zkušenost i s klienty z Ukrajiny, Rumunska, Slovinska, Venezuely, Nigérie, Peru, Filipin či Iráku.

Kontakt:

telefon: +420 251 552 790
email: magdala@praha.charita.cz

Linka Magdaly: +420 739 002 905

Nonstop linka důvěry:
+420 737 234 078

3.2 ORGANIZACE ZAMĚŘENÉ NA INTEGRACI DRŽITELŮ MEZINÁRODNÍ OCHRANY

● Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra

Generální poskytovatel státního integračního programu

Seznam kontaktních míst je dostupný zde:

<http://www.integracniprogram.cz/#kontaktni-mista>

● Organizace pro pomoc uprchlíkům

Mezi hlavní činnosti organizace patří poskytování bezplatného právního a sociálního poradenství žadatelům o mezinárodní ochranu a dalším cizincům v České republice a aktivity zaměřené na podporu integrace cizinců.

Kde: Pobočky v Praze, Plzni, Hradci Králové, Brně a Ostravě.

Služby:

- odborné právní poradenství pro žadatele a držitele mezinárodní ochrany
- právní poradenství pro nezletilé cizince bez doprovodu
- odborné sociální poradenství cizincům
- služba Dům na půl cesty pro mladé uprchlíky
- realizace SIPu
- zprostředkování psychologické péče
- poradenství ohledně sloučení rodiny
- pracovněprávní poradenství

Jazyky: Služby jsou poskytovány v angličtině, ruštině, ukrajinštině, španělštině a francouzštině. Je možné zajistit tlumočení i do dalších jazyků.

Kontakt:

telefon: +420 730 158 779
+420 730 158 781
email: opu@opu.cz

Další poskytovatelé SIPu:

- Sdružení pro integraci a migraci
- Poradna pro integraci
- In Báze
- Arcidiecézní Charita Praha
- Diecézní Charita Brno
- Diecézní Katolická Charita Hradec Králové
- Farní Charita Litoměřice
- Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka
- Slovo 21

3.3 DALŠÍ UŽITEČNÉ KONTAKTY

● Mezinárodní organizace pro migraci Praha

Zprostředkovává zejména dobrovolné návraty obchodovaných osob do země původu.

Kontakt:

telefon: +420 233 370 160
e-mail: prague@iom.int
www.iom.cz

● Kancelář UNHCR v České republice

Kde: sídlo v Praze

Kontakt:

telefon: +420 776 437 775

● Rozkoš bez rizika

Posláním organizace je zlepšovat postavení sexuálních pracovníků, předcházet rizikům spojeným s prací v sexbyznysu a snižovat tato rizika.

Kde: Poradenská centra: Praha, Brno, České Budějovice, Ostrava.

Kontakt:

<https://rozkosbezrizika.cz/kde-nas-najdete/>

● ProFem - Centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí

Organizace poskytuje pomoc lidem ohroženým domácím a sexuálním násilím.

Kde: Praha, Beroun, Benešov, Příbram.

Kontakt:

telefon: +420 608 22 22 77
e-mail: poradna@profem.cz

PŘÍLOHA

PŘÍLOHA Č. 1

Slovníček pojmů³¹

Doplňková ochrana:

Podle článku 2 písm. f) a písm. g) Směrnice 2011/95/EU (tzv. Kvalifikační směrnice³²) se „statusem doplňkové ochrany“ rozumí uznání státního příslušníka třetí země členským státem za osobu, která má nárok na doplňkovou ochranu; tou může být osoba, která nesplňuje podmínky pro uznání za uprchlíka, ale u které existují závažné důvody se domnívat, že pokud by se vrátila do země svého původu, byla by vystavena reálné hrozbě, že utrpí vážnou újmu a nemůže nebo vzhledem ke shora uvedené hrozbě nechce přijmout ochranu dotyčné země.

Držitel mezinárodní ochrany:

Osoba, již byl udělen status uprchlíka nebo doplňková ochrana.

Identifikace obětí obchodování s lidmi:

Proces, při němž příslušný orgán členského státu EU zjistí známky obchodování s lidmi, a v případě, že má důvodné podezření, že by osoba mohla být osobou obchodovanou, vydá prohlášení v tomto smyslu; s danou osobou je následně nakládáno jako s obětí tohoto trestného činu a je jí poskytnuta pomoc. Článek 20 tzv. Kvalifikační Směrnice specifikuje, že při provádění této kapitoly členské státy zohlední zvláštní situaci zranitelných osob, včetně obětí obchodování s lidmi na základě individuálního posouzení jejich situace.

Mezinárodní ochrana:

Podle článku 2 písm. a) tzv. Kvalifikační směrnice se mezinárodní ochranou rozumí postavení uprchlíka nebo status doplňkové ochrany.

Národní referenční mechanismus:

Mechanismus, jehož cílem je skrze předávání informací a zapojení příslušných orgánů a nevládních organizací identifikovat obchodované osoby, chránit je a poskytnout jim asistenci.

Národní zpravodaj a ekvivalentní mechanismy:

Statutární nebo nezávislé subjekty nebo jedinci pověřeni kromě jiného monitorováním implementace zákonů, politik a postupů zaměřených proti obchodování s lidmi na národní úrovni, kteří zároveň hrají klíčovou roli při sběru dat o obchodování s lidmi na úrovni členských států i EU. U nás tuto funkci plní Odbor bezpečnostní politiky a prevence kriminality Ministerstva vnitra ČR.

Neformální identifikace:

Proces identifikace provedený jiným subjektem nebo osobou, než je příslušný orgán členského státu EU, za pomoci expertní organizace.

Oběť obchodování s lidmi:

Osoba formálně identifikovaná příslušnými orgány členského státu EU jako oběť trestného činu obchodování s lidmi na základě „přiměřených důvodů“, jak je popsáno v článku 10 Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi.

Obchodování s lidmi:

Podle článku 2 a bodu 11 úvodního odůvodnění Směrnice 2011/36/EU (Směrnice o potírání obchodování s lidmi) jde o najímání, převoz, převod, ukrývání nebo příjem osob, včetně výměny či předání kontroly nad

těmito osobami, za použití hrozeb, síly či jiných forem nátlaku, únosu, podvodu, klamu, zneužití moci či zranitelného postavení nebo poskytnutím či obdržetím platby či výhod s cílem získat souhlas osoby, jež má kontrolu nad jinou osobou, za účelem zneužívání prostituce jiných osob nebo jiné formy pohlavního vykořisťování, nucenou práci či služby, včetně žebření, otroctví či praktiky podobné otroctví, nevolnictví nebo využívání jiných osob k trestné činnosti či odebrání lidských orgánů... jakož i na další jednání, jako jsou například nezákonná osvojení nebo nucené sňatky, jestliže naplňují skutkovou podstatu obchodování s lidmi.³³ Souhlas oběti s vykořisťováním je nepodstatný, pokud bylo použito kteréhokoli z výše uvedených způsobů; pokud se jedná o dítě, je souhlas nepodstatný v každém případě.

Vlastní výpověď obchodované osoby:

Vlastní práva oběti obchodování s lidmi o vykořisťování/zneužívání, je-li muž byla či je vystavena, aniž si je vědoma, že se jedná o formu obchodování s lidmi.

Proces integrace:

Období zkoumané v této studii bylo vymezeno jako doba od získání statusu mezinárodní ochrany do chvíle, kdy držitel ochrany splňuje podmínky k získání občanství v přijímající zemi. Partnerské organizace jsou si nicméně vědomy toho, že integrace je dlouhý proces, který může trvat i několik let.

Předpokládaná oběť obchodování s lidmi:

Osoba, která nebyla formálně identifikována příslušnými orgány (např. policií) jako oběť obchodování s lidmi nebo odmítla projít formálním procesem identifikace, jejíž případ ale vykazuje známky obchodování s lidmi.

Sebeidentifikace:

Případ, kdy oběť sama rozezná, že byla obchodována, a své podezření nahlásí expertním organizacím nebo úřadům.

Specifická práva držitelů mezinárodní ochrany:

Držitelům mezinárodní ochrany z tohoto statusu plyne řada různých práv a benefitů. Standardy EU popisuje kapitola VII přepracované tzv. Kvalifikační směrnice: jde o právo na ochranu před navrácením, na informace, zachování celistvosti rodiny, povolení k pobytu, cestovní doklady, přístup ke vzdělání a k zaměstnání, přístup k postupům uznávání kvalifikace, sociální péči, zdravotní péči, podporu pro nezletilé osoby bez doprovodu, přístup k bydlení, svobodu pohybu na území členského státu, přístup k integračním opatřením a dobrovolný návrat.

Status uprchlíka:

Podle článku 2 písm. e) tzv. Kvalifikační směrnice získává toto postavení osoba, která je za uprchlíka uznána členským státem EU. Uprchlíkem se rozumí státní příslušník třetí země, který se v důsledku oprávněných obav před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nachází mimo zemi své státní příslušnosti a je neschopen přijmout nebo vzhledem ke shora uvedeným obavám odmítá ochranu dotyčné země.³⁴

Vykořisťování v kontextu obchodování s lidmi:

Podle článku 2 a bodu 11 úvodního odůvodnění Směrnice 2011/36/EU (Směrnice o prevenci obchodování s lidmi, boje proti němu a ochraně obětí) jde o zneužívání prostituce jiných osob nebo jiné formy pohlavního vykořisťování, nucenou práci či služby, včetně žebření, otroctví či praktiky podobné otroctví, nevolnictví nebo využívání jiných osob k trestné

31 Slovníček pojmů vychází z definic European Migration Network a expertízy národních partnerů a evropských expertů, kteří se podílejí na projektu TRIPS.

32 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/95/EU ze dne 13. prosince 2011 o normách, které musí splňovat státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, aby mohli požívat mezinárodní ochrany, o jednotném statusu pro uprchlíky nebo osoby, které mají nárok na doplňkovou ochranu, a o obsahu poskytnuté ochrany (přepracované znění)

33 Tato definice je do velké míry inspirována definicí uvedenou v Protokolu o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi (tzv. Palermský protokol) přijatém Valným shromážděním OSN v roce 2000 jako první mezinárodní dokument definující obchodování s lidmi.

34 Článek 2 písm. d) tzv. Kvalifikační směrnice

činnosti či odebrání lidských orgánů... i další jednání, jako jsou například nezákonná osvojení nebo nucené sňatky, jestliže naplňují skutkovou podstatu obchodování s lidmi.

Zjištění oběti obchodování s lidmi:

Proces identifikace možného případu obchodování s lidmi.³⁵

Zranitelné osoby:

Podle článku 21 tzv. Příjímací směrnice³⁶ se jedná zejména o nezletilé osoby, nezletilé osoby bez doprovodu, zdravotně postižené osoby, starší osoby, těhotné ženy, osamělé rodiče s nezletilými dětmi, oběti obchodování s lidmi, osoby trpící závažnou chorobou, osoby s duševní poruchou a osoby, které byly podrobeny mučení, znásilnění nebo jiným formám hrubého psychického, fyzického nebo sexuálního násilí, jako jsou oběti ženské obřízky.

Zvláštní potřeby obětí obchodování s lidmi:

Podle článku 11 odst. 7 Směrnice 2011/36/EU o prevenci obchodování s lidmi, boje proti němu a ochraně obětí, zvláštní potřeby obětí souvisejí zejména s jejich případným těhotenstvím, jejich zdravotním stavem, zdravotním postižením, duševní či psychickou poruchou nebo závažnou formou psychického, fyzického nebo sexuálního násilí, které tyto oběti utrpěly. Členské státy jsou povinny poskytnout obětem pomoc s ohledem na tyto zvláštní potřeby.

35..... Definice podle Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. dubna 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV, článku 2 odst. 3 a bodu 11 úvodních odůvodnění.

36..... Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/33/EU ze dne 26. června 2013, kterou se stanoví normy pro přijímání žadatelů o mezinárodní ochranu (přepracované znění)

PŘÍLOHA Č. 2

Mezinárodní a evropský právní rámec

Směrnice o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí z roku 2011³⁷ ukládá členským státům, aby obětem obchodování s lidmi poskytovaly dostatečnou pomoc a zavedly podpůrná opatření, včetně „poskytování vhodného a bezpečného ubytování a hmotné pomoci, jakož i nezbytné lékařské péče včetně psychologické pomoci, poradenství a poskytování informací a v případě potřeby přístup k překladatelským a tlumočnickým službám“. V rámci poskytované pomoci by oběti měly být informovány o možnosti poskytnutí mezinárodní ochrany a o obsahu poskytované ochrany (čl. 11 odst. 6). Směrnice rovněž zdůrazňuje potřebu věnovat zvláštní pozornost dětským obětem obchodování s lidmi, které nemají doprovod.

Směrnice o právech obětí z roku 2012³⁸ navíc stanovuje minimální právní standardy, podporu a ochranu obětí trestného činu, včetně obchodování s lidmi, a zajišťuje, aby oběti trestného činu byly jako takové uznávány a aby se s nimi zacházelo s respektem. Obětem by měla být zajištěna řádná a přiměřená ochrana, podpora a přístup ke spravedlnosti. Směrnice obsahuje ustanovení o právech obětí, ale také jejich rodinných příslušníků, posiluje procesní práva obětí v trestním řízení a stanovuje vhodnou odbornou přípravu zaměřenou na potřeby obětí pro úředníky, kteří s nimi pravděpodobně přijdou do kontaktu.

Úmluva o právním postavení uprchlíků z roku 1951 (tzv. Ženevská úmluva o uprchlících), její Protokol z roku 1967 a pokyny UNHCR k mezinárodní ochraně obětí obchodování s lidmi shrnují klíčová ustanovení týkající se oblasti zaměření projektu TRIPS. Přestože výše zmíněná Úmluva a Protokol tvoří globální základ práva na mezinárodní ochranu, nezahrnují konkrétní kategorie žadatelů se zvláštními potřebami. V průběhu let byla vypracována směrnice týkající se poskytování mezinárodní ochrany obětem obchodování s lidmi.³⁹ Účelem této směrnice je poskytnout vodítko v oblasti právní interpretace vládám, právním poradcům, osobám rozhodujícím v azylovém řízení a soudcům i pracovníkům UNHCR, kteří posuzují právní postavení uprchlíků v terénu. **UNHCR zdůrazňuje, že „není pochyb o tom, že znásilnění a jiné formy násilí souvisejícího s genderovou příslušností, jako např. [...] obchodování s lidmi způsobují velké utrpení a psychickou i fyzickou bolest a že toto násilí bývá užíváno jako forma pronásledování, ať už se ho dopouští stát nebo soukromé osoby.“**⁴⁰ Při navrácení na území, ze kterého oběti uprchly či byly v rámci obchodování přesunuty, je navíc třeba brát v úvahu riziko odvety a/nebo možného opětovného obchodování, jakož i ostrakizace, diskriminace či trestu ze strany rodiny a/nebo místní komunity a v některých případech i ze strany úřadů. V tomto ohledu se podle pokynů UNHCR mohou oběti nebo potenciální oběti obchodování s lidmi kvalifikovat jako uprchlíci, pokud lze prokázat, že se obávají pronásledování z důvodu své příslušnosti ke konkrétní sociální skupině.

Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi (Palermský protokol) přijalo Valné shromáždění OSN – v prosinci 2020 tomu bylo již 20 let. Protokol doplňuje Úmluvu Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu a byl ratifikován všemi členskými státy EU. V článku 3 protokol stanovuje mezinárodní definici obchodování s lidmi, čímž směřuje k harmonizaci vnitrostátních právních předpisů s cílem posílit mezinárodní spolupráci v této oblasti. Protokol uvádí některé povinnosti a opatření na pomoc obětem obchodování s lidmi a jejich ochranu⁴¹. Při plnění těchto povinností jsou státy povinny zohlednit zvláštní potřeby obětí.⁴²

PAMATUJTE: Jak se status osoby požívající mezinárodní ochrany může vztahovat na obchodované osoby

Žadatelé o mezinárodní ochranu, kteří jsou obchodovanými osobami, mohou požádat o azyl z různých důvodů, které mohou odpovídat Ženevské úmluvě z roku 1951 nebo kritériím doplňkové ochrany. Kvůli zneužívání mohou být vystaveni riziku pronásledování po návratu do země původu, bez ohledu na místo, kde s nimi bylo obchodováno. V takovém případě mohou následně platit kritéria sociálních skupin. Tyto důvody se neuplatňují systematicky a mohou záviset na konkrétních skupinách obchodovaných osob podle jejich země původu nebo způsobu zneužívání. Pokud existuje riziko nelidského nebo ponižujícího zacházení po návratu, může být poskytnuta doplňková ochrana. Obchodované osoby mohou případně požádat o azyl z jakýchkoli jiných důvodů stanovených v Ženevské úmluvě a v příslušných protokolech, a to bez ohledu na konkrétní situaci, které byly vystaveny.

Obětem musí být poskytnuto odpovídající ubytování, zdravotní, psychologická a materiální pomoc, zaměstnání, příležitosti ke vzdělávání a školení a možnost legálního pobytu na území státu. Protokol rovněž zahrnuje preventivní a kooperační opatření týkající se výměny informací, školení úředníků orgánů vymáhání práva, imigračních a jiných příslušných úředníků a také závazek států chránit oběti před sekundární viktimizací.⁴³ Protokol požaduje, aby státy ve své národní legislativě a právních předpisech kriminalizovaly obchodování s lidmi.⁴⁴ Kromě toho do vymezení pojmů zahrnuje též zvláštní ustanovení pro nezletilé.⁴⁵

Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi byla přijata dne 3. května 2005 a vstoupila v platnost dne 1. února 2008. Zatímco Úmluva vychází ze stávajících mezinárodních právních instrumentů, jde nad rámec minimálních standardů v nich zavedených a posiluje ochranu poskytovanou obětem. Úmluva má komplexní oblast působnosti a zahrnuje všechny formy obchodování s lidmi (ať už národní nebo nadnárodní, napojené nebo nenapojené na organizovaný zločin). Hlavní přidanou hodnotou Úmluvy je její pohled z hlediska lidských práv a zaměření na ochranu obětí. Její preambule definuje obchodování s lidmi jako porušování lidských práv a zásah do důstojnosti a integrity člověka. Dalším důležitým přínosem Úmluvy je monitorovací mechanismus vytvořený za účelem dohledu nad plněním závazků v ní obsažených, který se skládá ze dvou pilířů: Skupiny odborníků na boj proti obchodování s lidmi – GRETA a Výboru smluvních stran. Úmluva se neomezuje pouze na členské státy Rady Evropy; nečlenské státy a Evropská unie mají rovněž možnost stát se smluvní stranou Úmluvy.

Jediným členským státem Rady Evropy, který úmluvu dosud nepodepsal a neratifikoval, je Ruská federace. **V této Úmluvě jsou zakotvena důležitá ustanovení a práva související s projektem TRIPS:** právo na identifikaci jako oběť⁴⁶, právo na pomoc při fyzickém, psychickém a sociálním zotavování⁴⁷, právo na zotavení a rozvalu v rozsahu nejméně 30 dní, pokud existují dostatečné důvody se domnívat, že dotčená osoba je obětí⁴⁸, a právo na povolení k pobytu, aniž by tím bylo dotčeno právo požádat o azyl a možnost ho případně získat a užívat.⁴⁹ V pokynu zveřejněném v červnu 2020 GRETA zdůrazňuje, že „lidé, kteří byli obchodováni, nebo kterým hrozí, že by mohli být obchodováni v budoucnu, mohou mít nárok na mezinárodní ochranu ve státě, jehož nejsou občany nebo trvalými residenty“.⁵⁰

37 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. dubna 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV.

38 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV.

39 Příručka a Pokyny k postupům a kritériím pro určování právního postavení uprchlíka podle Úmluvy týkající se právního postavení uprchlíků z roku 1951 a jejího Protokolu z roku 1967, Ženeva, 2019; Směrnice k mezinárodní ochraně č. 7: Aplikace článku 1A odst. 2 Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951 a/nebo Protokolu z roku 1967 na oběti obchodování s lidmi a osoby takto ohrožené, HCR/GIP/06/07, 7. dubna 2006.

40 Příručka a Pokyny k postupům a kritériím pro určování právního postavení uprchlíka podle Úmluvy týkající se právního postavení uprchlíků z roku 1951 a jejího Protokolu z roku 1967, Ženeva, 2019.

41 Palermský protokol, Články 6 a 7

42 Palermský protokol, Článek 6 odst. 4

43 Palermský protokol, Články 10 a 11

44 Palermský protokol, Článek 5

45 Palermský protokol, Článek 3 písm. c)

46 Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi, Článek 10

47 Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi, Článek 12

48 Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi, Článek 13

49 Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi, Článek 14

50 GRETA, Guidance Note on the entitlement of victims of trafficking, and persons at risk of being trafficked, to international protection, 2020

PŘÍLOHA Č. 3

Indikátory obchodování s lidmi

PAMATUJTE: Klient či klientka si často sami nemusí uvědomovat, že jsou či byli obchodovanými osobami

Obchodování s lidmi mohlo předcházet žádosti o mezinárodní ochranu, ale může k němu docházet i během řízení o mezinárodní ochraně nebo poté, co byla mezinárodní ochrana už udělena (pracovní či sexuální vykořisťování), jelikož držitelé MO jsou i nadále zranitelnou a ohroženou skupinou osob. Je proto nutné tyto skutečnosti odhalit.

Je také nutné dbát na informování držitelů MO o jejich pracovních a dalších právech a povinnostech, aby se předešlo opakovanému vykořisťování do budoucna.

3.1 NÁVODNÉ OTÁZKY PRO IDENTIFIKACI OBCHODOVANÝCH OSOB:

- Jaká byla vaše situace (finanční, rodinná) před odjezdem do Evropy?
- Jak jste se dostal/a do ČR a přes jaké země jste cestoval/a?
- Jaká byla vaše motivace k příjezdu do Evropy/ČR?
- Pomohl vám někdo ze země původu odjet? O koho se jednalo?
- Kde pracujete? O jakou práci se jedná?
- Dostáváte za ni mzdu?
- Jaké máte životní a pracovní podmínky?
- Kde bydlíte a kde se stravujete?
- Máte pracovní smlouvu, znáte její obsah?
- Můžete zanechat své práce, pokud chcete?
- Můžete se volně pohybovat, podle vaší svobodné vůle?
- Nebyly vám zabaveny vaše doklady či jiné dokumenty? Máte u sebe váš pas?
- Je/bylo vám nebo vaší rodině vyhrožováno?

Před pokládáním těchto otázek je nutné zajistit bezpečné a důvěryhodné prostředí (viz kapitola 2 této příručky a pokyny, jak vést rozhovor). Není třeba pokládat všechny uvedené otázky a v uvedeném pořadí, rozhovor je vždy třeba přizpůsobit individuální situaci klienta/ky.

3.2 NEJČASTĚJŠÍ TYPY PODVODNÉHO JEDNÁNÍ NA OBCHODOVANÝCH OSOBÁCH

Z praxe vyplývá, že nejčastějšími způsoby – formami donucení, lsti či zneužití omylu, tísně nebo závislosti je v České republice kombinace následujícího jednání⁵¹.

- klamný slib o zajištění práce;⁵²
- obchodovaným osobám je vyhrožováno udáním na Policii ČR, a to za smyšlené porušení pracovních povinností;⁵³
- „pachatelé zneužívají zranitelného postavení obchodovaných osob – neznalost jazyka, kultury, tíživé sociální situace atd., rovněž může docházet k zadržování osobních dokladů (občanský průkaz, cestovní pas);“⁵⁴
- „sliby týkající se platnosti cestovních dokumentů a dalšího zajištění náležitostí k pobytu (pracovní povolení, povolení k pobytu);“⁵⁵
- vyhrožování obchodovaným osobám udáním na cizineckou policii v případě, kdy jim nejsou zajištěny potřebné náležitosti k pobytu;
- obchodovaná osoba je nucena vykonávat práci odlišnou od práce popisované ve smlouvě.⁵⁶

51..... Ministerstvo vnitra. Obchodování s lidmi – Příručka pro pomoc obětem, 2018, str. 29. Dostupné zde: <https://www.mvcr.cz/soubor/osl-po-moc-obetem.aspx>

52..... Obchodování s lidmi – Příručka pro pomoc obětem, str. 30

53..... Obchodování s lidmi – Příručka pro pomoc obětem, str. 30

54..... Obchodování s lidmi – Příručka pro pomoc obětem, str. 30

55..... Obchodování s lidmi – Příručka pro pomoc obětem, str. 30

56..... Obchodování s lidmi – Příručka pro pomoc obětem, str. 30

PŘÍLOHA Č. 4

Seznam otázek pro identifikaci speciálních potřeb obchodovaných držitelů mezinárodní ochrany

Otázky ze seznamu jsou rozděleny podle kategorií, z nichž je možné vybrat si pouze ty relevantní pro daný případ. Není třeba klást všechny uvedené otázky. Rovněž je možné otázky klást v jiném pořadí. Rozhovor a vybrané otázky je třeba individuálně přizpůsobit jednotlivým klientům/kám.

KATEGORIE POTŘEB	ZVLÁŠTNÍ POTŘEBY	OTÁZKY
OD AZYLOVÉHO ŘÍZENÍ PO UDĚLENÍ MEZINÁRODNÍ OCHRANY	Prvotní identifikace	<ul style="list-style-type: none"> ● Byl/a jste identifikován/a úřady/policíi nebo nestátní neziskovou organizací jako obchodovaná osoba? Pokud ano, proč/kdy/za jakých okolností? ● Byla vám v tomto procesu identifikace poskytnuta nějaká podpora
	Pomoc a podpora během azylového řízení	<ul style="list-style-type: none"> ● Kdo vám pomáhá/pomohl v integračním procesu (nestátní nezisková organizace, místní nebo státní úřady...)? ● Co dělají / jaký druh podpory/služeb vám nabídli? ● Vědí, že jste se stal/a obchodovanou osobou? Pokud ano, co udělali, aby vám pomohli? Pokud ne, proč jste jim to neřekl/a? ● V případě, že jste měl/a během azylového řízení podporu, pokračovala tato pomoc i poté, co jste získal/a mezinárodní ochranu? ● Podporují vás ti samí lidé/organizace?
	Přiměřené a důstojné podmínky přijetí	<ul style="list-style-type: none"> ● Kde jste žil/a, když jste získal/a mezinárodní ochranu? ● Žijete tam ještě teď? ● Byl/a jste od začátku azylového řízení do současnosti přemístěn/a z jednoho ubytování do druhého? ● Z jedné oblasti do jiné? ● Žil/a jste s osobou/osobami, která/které vás vykořisťovaly? Pokud ano, jak se vám podařilo odejít?

KATEGORIE POTŘEB

ZVLÁŠTNÍ POTŘEBY

OTÁZKY

SOCIÁLNÍ OCHRANA

Neprodlené vydání dokladů

- Obdržel/a jste povolení k pobytu? Pokud ne, jak dlouho už na něj čekáte?
- Víte, proč už tak dlouho čekáte? Je něco, s čím můžeme pomoci, co můžeme vyřešit?
- Máte problémy s přístupem k sociálním službám/příspěvkům?
- Jste v tomto procesu podporován/a?

Rychlý přístup k sociálním právům

- Dostáváte nějakou finanční pomoc? Pokud ano, od koho?
- Je to dostačující? Jak se vám daří pokrýt vaše základní potřeby?
- Jak dlouho jste na pomoc čekal/a? Jaké byly podmínky?

Přístup k sociální pomoci a k informacím

- Obdržel/a jste informace o svých právech na přístup k sociálním dávkám? O tom jak požádat a postupovat?
- Obdržel/a jste nějakou podporu pro přístup k sociálním dávkám?
- Pokud stále čekáte na přiznání sociálních dávek, víte proč? Je něco, s čím můžeme pomoci, co můžeme vyřešit?

Informace a podpora v procesu sloučení rodiny

- Byl/a jste informován/a o postupu sloučení rodiny? Pokud ano, jste v tomto procesu podporován/a?
- Pokud ne, přejete si získat více informací a/nebo podporu?

Přístup ke sloučení rodiny

- Zahájili jste už proces sloučení rodiny? Kdy? Jak?
- Jaký je současný stav procesu?
- Jsou zde nějaké potíže?
- Co by vám mohlo pomoci v procesu sloučení rodiny?

TRVALÉ A BEZPEČNÉ BYDLENÍ

Dostupné trvalé bydlení

- Kde bydlíte?
- S kým bydlíte?
- S kým žijete?

KATEGORIE
POTŘEBZVLÁŠTNÍ
POTŘEBY

OTÁZKY

**Dostupné
bezpečné bydlení
a jeho podmínky**

- Citíte se ve svém ubytování v bezpečí? Jak se cítíte tam, kde přespáváte/bydlíte?
- Vycházíte ve dne ven?
- Máte klíč od domu/bytu?
- Líbí se vám město/region, kde nyní jste?
- Byla přijata zvláštní opatření k tomu, abyste se udržel/a mimo dosah osoby, jež vás vykořisťovala? Kdo tato opatření zajistil? Jak?
- Dáváte přednost pobytu u lidí, které znáte? Nebo raději u neznámých lidí? Nebo u občanů tohoto státu? Proč? Proč ne?
- Jaká je atmosféra ve vašem ubytování (klidná/hlučná; vřelá/chladná atd.)?
- Už se vás někdo pokusil navštívit od té doby, co jste získal/a mezinárodní ochranu? Jak to šlo?
- Jaký účel měla návštěva? (upřesněte – zda návštěvníci byli přátelé, byli to podporující pracovníci/specialisté, nebo naopak lidé, kteří pro danou osobu představovali riziko)

**Využití finanční
podpory pro přístup
k bydlení**

- Potřebujete podporu pro zaplacení nájemného/ubytování?
- Požádali jste o podporu pro platbu nájemného/ubytování?

**FYZICKÉ A DUŠEVNÍ
ZDRAVÍ****Informovanost o
přístupu ke zdravotní
péči**

- Jak se cítíte?
- Máte nějaké zdravotní problémy?
- Byl/a jste od příjezdu u lékaře? Pokud ne, proč? Chcete ho nyní navštívit?
- Je-li to relevantní: Navštívila jste od příjezdu gynekologa?
- Byl/a jste informován/a o svém právu na přístup ke zdravotní péči?

**Skutečně dostupná
zdravotní péče**

- Čerpáte v současné době zdravotní péči? Pokud ano, jakou?
- Máte svého praktického lékaře?

KATEGORIE
POTŘEBZVLÁŠTNÍ
POTŘEBY

OTÁZKY

- Jste s ním spokojený/á? Cítíte se s ním dobře?
- Pomáhá vám v této oblasti nějaká organizace nebo místní/státní úřad? Pokud ne, potřebujete pomoc?

**Využití podpory
duševního zdraví**

- Jak se cítíte? Jaké jsou vaše pocity právě teď?
- Spíte dobře?
- Máte noční můry?
- Pociťujete strach? Obavy?
- Chtěl/a byste si o těchto problémech s někým promluvit?
- Dostáváte psychologickou podporu? Pokud ano, kdo vám tuto podporu poskytuje?
- Jak jste se k ní dostal/a? Pokud ne, máte zájem o psychologickou podporu?
- Máte problém dostat se k psychologické podpoře? Pokud ano, jaký?
- Potřebujete s tím pomoci?

**Důvěryhodná
referenční komunita**

- Můžou za vámi přijít přátelé na návštěvu?
- Jsou ve vašem bydlišti lidé, kteří pracují na stejném místě jako Vy?
- Jak to máte s jídlem? Vaříte pro sebe / pro několik lidí?
- Pokud ne, jaké je jídlo? Jíte za normálních okolností dobře?
- Jak se cítíte tady / v této zemi? Jak se orientujete ve městě?
- Chcete se účastnit společenských, skupinových aktivit?
- Jakého typu aktivit?

**Možnost volby pohlaví
zdravotnického
pracovníka**

- Mluvil/a byste otevřeně o tom, co se vám stalo pouze v přítomnosti muže/ženy?
- Cítil/a byste se příjemněji s mužem/ženou?

KATEGORIE
POTŘEBZVLÁŠTNÍ
POTŘEBY

OTÁZKY

VZDĚLÁVÁNÍ A
ZAMĚSTNÁNÍPřekonání jazykové
bariéry

- Dokázal/a jste se naučit český jazyk?
- Jak jste se ho naučil/a?

- Pokud ne, s jakými obtížemi se v procesu učení potýkáte?
- Máte v této věci podporu nějaké organizace/úřadů? Potřebujete nějakou?

Posílení vlastního
postavení a
osamostatnění se

- Mohl/a jste během azylového řízení pracovat?
- Dostal/a jste podporu od úřadu práce nebo jiných státních institucí?
- Vědí o vaší předchozí zkušenosti s obchodováním a o tom, že vám byla udělena mezinárodní ochrana?
- Máte pocit, že vzali v úvahu vaši situaci a vaše potřeby?
- Jste v současné době zaměstnán/a?
- Jak jste našel/našla práci?
- Máte svůj profesní/ studijní plán? Co byste rád dělal/a?
- Vystačí vám dávky na jídlo a oblečení (zejména pokud má klient či klientka děti)?
- Posíláte peníze své rodině?
- Daří se vám odkládat peníze stranou?
- Musíte splácet nějaký dluh? Jak velký?
- Víte, za co dluh je?
- Komu ho musíte splatit? Kolik jste již zaplatili?
- Co byste chtěl/a dělat v blízké budoucnosti ohledně svého vzdělávání/školení/zaměstnání?
- Co byste konkrétně potřeboval/a?

Zajištění bezpečného
pracovního prostředí

- Byl/a jste informován/a o právech zaměstnanců a riziku zneužívání pracovních sil?
- Kolik hodin denně pracujete?
- Máte pracovní smlouvu? Odkdy?

KATEGORIE
POTŘEBZVLÁŠTNÍ
POTŘEBY

OTÁZKY

- Máte výplatní pásky? Jak dostáváte výplatu (hotovost, bankovní převod)?
- Dostal/a jste zaměstnanecké výhody?
- Nebyly žádné problémy s platbami?

Přístup k odbornému
vzdělávání

- Prošel/prošla jste nějakým vzděláním/školením od doby, kdy jste získal/a mezinárodní ochranu? Pokud ano, co to bylo?
- Dostalo se vám nějaké podpory při jeho hledání?
- Od jaké organizace? Pokud ne, proč?
- Máte svůj profesní/ studijní plán? Co byste rád/a dělal/a?
- Jsou v tomto ohledu nějaké potíže, které byste v tuto chvíli chtěl/a sdílet?

Zajištění péče
o děti

- Pokud má dotazovaná osoba děti: Potřebujete pomoci s péčí o děti?
- Když musíte na nějakou schůzku, stará se o ně někdo? Pokud ano, kdo?
- Potřebujete pomoc při hledání péče o děti?
- Jak se cítíte, když své dítě umístíte do školky?

Přístup
ke vzdělávacím
příležitostem

- Chodil/a jste do školy?
- Jaké úrovně vzdělání jste dosáhl/a?
- Jaká je vaše profese?
- Co byste se chtěl/a naučit?
- Kam byste chtěl/a směřovat svůj život?
- Co byste rád dělal/a?
- Chtěl/a byste studovat? Naučit se nějakému povolání?

SPRAVEDLNOST A
TRESTNÍ ŘÍZENÍInformovanost o prá-
vu na spravedlnost
a odškodné

- Bylo již zahájeno trestní řízení proti osobě, která vás vykořisťovala?
- Jak začalo?
- Kdo vám pomohl?

KATEGORIE
POTŘEBZVLÁŠTNÍ
POTŘEBY

OTÁZKY

	<ul style="list-style-type: none"> ● Dostal/a jste v souvislosti s tímto trestním řízením zvláštní práva/ ochranu? ● Pokud ne, chtěl/a byste, aby byla osoba, jež vás vykořisťovala, stíhána?
Zajištění vhodného prostředí a podpory při podávání trestního oznámení	<ul style="list-style-type: none"> ● Rozumíte pojmu „oběť“ a co s sebou nese? ● Byl/a byste připraven/a podat trestní oznámení/ výpověď na policii, abyste vysvětlil/a, co se vám stalo? ● Není to povinné...
Podpora v soudním řízení	<ul style="list-style-type: none"> ● Chtěl/a byste více informací o soudním řízení? ● Potřebujete při tomto řízení právní/ sociální/psychologickou podporu? ● Chcete, abychom vám pomohli požádat o tuto bezplatnou podporu? ● Pokud klient/ka odhalil/a fakta o obchodování s lidmi: Víte, že každý, kdo vám ublížil, za to může být potrestán? ● Že můžete dostat odškodnění? ● Že byste neměl/a být potrestán/a, pokud jste byl/a donucen/a spáchat trestný čin? ● Víte o existenci Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi, a že můžete být případně do tohoto programu zahrnut/a?

Koordinováno

Spolufinancováno Evropskou unií

Realizováno

*IDENTIFICATION OF TRAFFICKED
INTERNATIONAL PROTECTION BENEFICIARIES'
SPECIAL NEEDS*